

válogatottja elleni találkozón, Szófiában számításba vettek engem is. A bolgár futball nagy fejlődésen ment át. A labdarúgók nevelése jó úton haladt, sok tehetség nőtt fel és a bolgár futball, a jó szervezés hatására egyre jobban elérte az európai színvonalat. Számolni kellett nemcsak a bolgár válogatott csapattal, hanem a bolgár klubegyüttesekkel is.

Nagy futball-egyéniségekkel büszkélkedhetett Bulgária labdarúgása, köztük Boskov doktorral, a kiváló fedezetjátékossal, ő mint a CDNA válogatottja kulturált játékaival, megnyerő és rokonszenves egyéniségével megbecsülést vívott ki magának. A mi Bozsikunkéhoz hasonló fedezetjátékaival valósággal iskolát csinált. Kitűnően kezelte a labdát, átlátta az egész játékeret, a támadások motorja volt, karmestere a bolgár válogatott csapatának. És jó barát, akivel sokszor beszélgettem és cseréltem ki tapasztalataimat. Boskov nemcsak kiváló labdarúgó volt, hanem jó orvos is. Az edzések és válogatott-, valamint klubmérkőzések nagy megterheléseinek ellenére is sikerrel szerezte meg orvosi diplomáját és látta el nemes hivatását az emberek gyógyításában.

Néhány éve már annak, hogy Boskov dr. mint játékos felhagyott a labdarúgással. Nem csodálom, hogy őt szemelték ki arra, hogy a bolgár labdarúgás egyik szakvezetőjeként további sikerekhez vezesse hazájának futballját. Nemcsak kiváló szakember, de példaképül szolgálhat emberi magatartása is.

Boskov dr. még játszott azon a szófia VB-selejtezőn, amelyen eldőlt, hogy melyik ország válogatott csapata kerül a svédországi VB döntőjébe, Bulgária együttese vagy a miénk.

Mi jutottunk be a VB-döntőbe. Szófiában 2 : 1-re legyőztük a bolgár válogatottat. Nekem jól ment a játék, bár 36 éves voltam, de fűtött az ambíció, hogy tehetséggel, erőmmel és tudásommal hozzásegítsem válogatott együttesünket a stockholmi „repülőjegy” megváltásához.

Két góllal győztünk Szófiában. És azt hiszem, hogy ez a játékom, fellángolásom, hatyúdalom volt játékos-pályafutásom során, bár néhány mérkőzésen még később is szerepeltem.

Mondom, jól ment a játék, két gólt és milyen fontos két gólt lőttem. De mégsem tudtam a selejtező után bekerülni a VB-keretbe, mert nálunk a fiatalítás került előtérbe.

Már lemondtam arról, hogy másodszor is tagja legyek a VB-keretnek. Berendezkedtem arra, hogy a fiatalok vegyék át tőlem a váltóbotot. Így találtam ezt rendjén. De azért, bevallom, berzenkedett bennem a hiúság, a becsvágy – ezt meg lehet érteni, hiszen engem sem faragtak fából.

Klubcsapatom, az MTK, a VB-előkészületek idején román és lengyel portyára utazott. Velük mentem, lemondtam arról, hogy bekerüljek a világbajnokság 16-os döntőjében szereplő csapatba. A portyán jól ment a játék. És amikor hazaértünk, nagy meglepetésemre otthon üzenet várt: Baróti Lajos szövetségi kapitányt keressem fel.

Még akkor nem tudtam, hogy miről van szó. Nem sejtettem: míg én csapatommal külföldön portyáztam, idehaza a szakvezetők között nagy vita folyt, hogy az idősebb, tapasztalt játékosokat is figyelembe kell venni a fiatalok mellett a VB-keret összeállításánál.

Eleinte szabadkoztam. Baróti azonban arra hivatkozott, hogy halotta edzőmtől, most jó formában vagyok, tehát számít rám. Bízík bennem.

A hosszas beszélgetésnek az lett a vége, hogy a VB-re való indulás előtt két héttel bekerültem a keretbe, elmentem én is Tatára, az előkészületek utolsó szakaszának színhelyére. De megjegyeztem, csak az előkészületekben veszek részt, hogy ezzel is segítsen fiatalabb játéktársaimat. Feltett szándékom volt, hogy nem megyek a világbajnokságra.

A tatai edzőtábor parkjának árnyas fái alatt leült mellém Feleki László, a Népsport volt szerkesztője, ez a nagytudású szakíró, akiről már korábban beszéltem. Nagyon becsültem Felekit, kulturált írásai, szacikkei mély benyomást tettek rám.

Mondom, Feleki leült mellém. Ott, az árnyas fák alatt felidézte régi teljesítményeim, jellemezte erőnyeimet, emlékeztetett Bernre, a 6 : 3-ra, a 7 : 1-re. Lassan és fokozatosan tárta fel előttem, hogy nem retirálhatok, nem léphetek vissza, nem hagyhatom cserben azt a csapatot, amelyben legszebb sikereimet elértem. Még szükség van rám. A szívemhez és egyben a hiúságomhoz is szólt:

– Emlékszik, Nándi, mennyit írtak a játékaról, a „Hidegkuti-tervről”, amelyet maga alkotott és amelyet átvett azóta az egész világ labdarúgása...

Majd így folytatta:

– Emlékszik Párizsra: „Idegkutinak” ejtették ki a nevét a kis francia gyerekek... És ha mondjuk olasz labdarúgó lenne, talán már borotvakrémet is elneveznének magáról. Népszerű, s mint embert is nagyon kedvelik...

Csőkönyös voltam:

– Az utóbbi időben a közönségnek elsőszámú céltáblája voltam... – mondtam. – Ha nem ment úgy a játék, mint régen, lebunkóztak, bekiáltoztak a pályára, hogy „miért játszik még ez az öregúr”...

Vigasztalt:

– Tudja, Nándi, hogy van az ember a közönséggel... Dicsér. Korhol... Tapsol... Felemel... És olykor fütyül is az ezerfejű Cézár... Hivatkoztam erre is:

– Sokszor hallottam azt is, hogy én tulajdonképpen nem vagyok „nagy” labdarúgó, Puskás és Kocsis között könnyű volt olyan teljesítményt nyújtanom, mint annak idején...

Feleki ríposztzott:

– Ne feledje Nándi, hogy Puskásnak és Kocsisnak is sokkal könnyebb

volt a dolga, amikor maga mellett játszottak... Maga még mindig a magyar labdarúgás nagy egyéniségei közé tartozik...

- Tartoztam... - javítottam ki. - Hiszen 36 éves vagyok!...

- Ez igaz - hallottam a választ. - Megkophat valóban ilyen korban a játékos gyorsasága, de szívóssága, állóképessége kevésbé... Emellett korával párhuzamosan tapasztaltabb, higgadtabb lett és technikája is sokat fejlődött...

Olyan húrokat pengetett aztán, amelyek a lelkemet is megrezegtették:

- A „nagy” csatársorból már csak ketten maradtak, maga és Budai... Maga maradt meg az „aranycsatársor” tudásának hordozójaként... Örülni kellene, hogy van valaki, aki átadhatja tudását, tapasztalatait a fiataloknak...

Nem várt választ tőlem. Elmondta gondolatait, amit néhány nap múlva a Népsportban elolvastam ezzel a címmel:

„ÉS HIDEGKUTI?...”

Cikkében - a beszélgetés keretében - fejtegette azt is, hogy a szakvezetők általában a csapatkialakítás során ne feledkezzenek meg az „öreg” fontos szerepéről sem, hiszen a válogatott nem állhat csupa fiatalból, a fergeteges lendületen kívül szükség van higgadságra, tapasztalatra is. Jó érzés, hogy a védelemben Grosics, Bozsik is ott van. És elől?... Éppen a csatársor legyen meg olyan kincs nélkül - írta -, amelyet csak hosszú évek alatt lehet összegyűjteni?... - Játszassák a VB-n Hidegkutit is, de ne háromnaponként.

Idézte egyik megjegyzésemet:

- Igen ám, de tegyük fel, hogy vereséget szenvedünk egy olyan mérkőzésen, amelyen én is játszom... Akkor én leszek a bűnbak...

Erre ez volt a válasz:

- Nem! Ez a világbajnokság nem lesz a bűnbakok VB-jel! A közvélemény szerényebb, nem kíván most lehetetlent egy csapattól...

Majd így folytatta:

- Az öreg oroszlánra szükség van, különösen, ha az oroszlán nem is olyan öreg... Hidegkutinak nemcsak múltja, hanem jelene is van...

Elutaztam én is a svédországi világbajnokságra.

36 éves koromban a második VB-re.

Azzal a jelszóval, amit útravalónak kaptam:

„Hidegkutinak nemcsak múltja, hanem jelene is van...”

Most be kell vallanom, hogy a sok biztatás, a nagy bizalom, amely a VB-n való újbóli szereplésemet megelőzte, nem tett derülátóvá. A peszsimizmusnak elsősorban az volt az oka, hogy az összehasonlítás, amelyet tettem a svájci, illetve a svédországi világbajnokságra való felkészülésünk között, nem volt kedvező.

A svájci világbajnoki küzdelmekre más körülmények között készültünk, mint most. Az ötödik VB előtt csapatunknak több alkalma volt arra, hogy

„Csúsztatott” fejesem Maspoli kapujában

Magyarország – Uruguay mérkőzés, hosszabbítás után 4 : 2
Maspoli kapus kiöklöz egy labdát

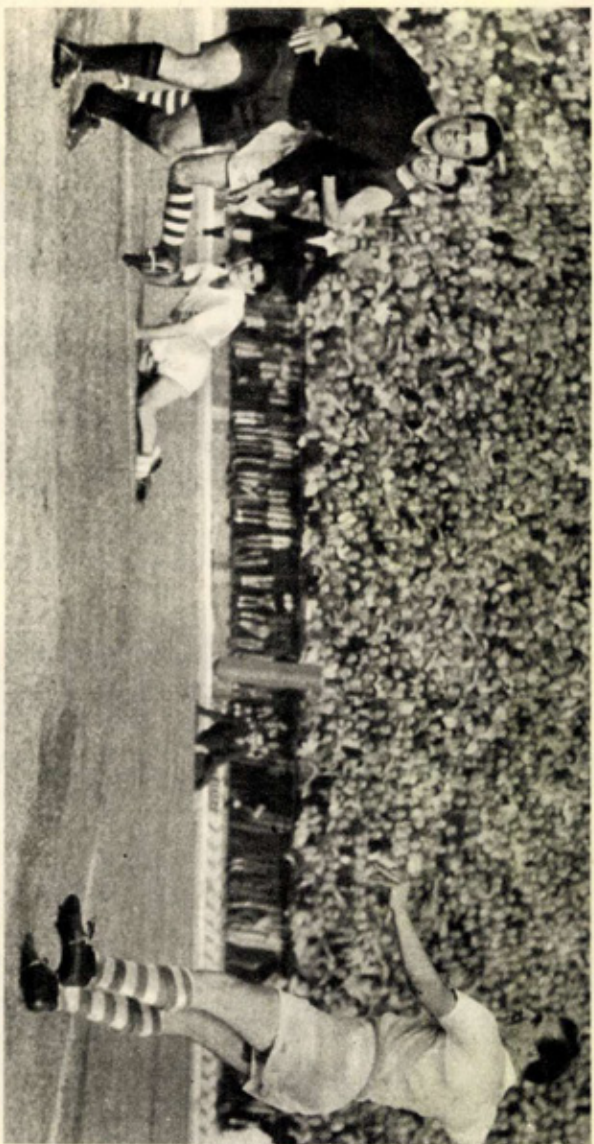
1954. november 14, Népstadion : Magyarország – Ausztria mérkőzés, 4 : 1.
Ocwirkkal zászlót cserélünk

1955. május 29 : magyar—skót mérkőzés, 3 : 1. Ezt a lövésemet
nem tudta feltartani a skót védelem

1955. szeptember 25, Magyarország—Szovjetunió találkozó 1 : 1.
Hol a labda?...

1965. október 2. Magyarország – Csehszlovákia mérkőzés, Prágában, 3 : 1.
Sandor fekete figyelő lövésemet

külföldön, idegen környezetben csiszolódják össze. Ezenkívül – ismétlem – olyan együttesel rendelkezünk, amely hét klasszis játékoskal abszolút ütőképes csapatnak számított. Ezenkívül a svédországi VB előtt meglehetősen bizonytalanság uralkodott a keret összeállítását illetően. Példa erre, hogy én csak két héttel az indulás előtt kerültem a keretbe.

Ezek mind olyan tényezők, amelyeket nem szabad figyelmen kívül hagyni, amikor olyan fontos mérkőzéssorozaton való helytállásról van szó, mint a világbajnokság.

Jelentős tényező volt az is, hogy míg Svájcban – jórészt a VB előtti sikereink hatására – az egész világ közvéleménye szinte minket tartott első számú esélyesnek, s magunk is éreztük, hogy jó a formánk – addig a hatodik VB előtt még csapatunk tagjai sem bíztak magukban. Önbizalom nélkül, elég lehangolt állapotban vágtunk neki az útnak.

Pedig milyen más volt a svédországi sorsolásunk, mint a svájci VB sorsolása. Svájcban a legnehezebb csoportban, köztük Brazília és Uruguay válogatottjával szemben kellett kivívnunk a döntőbejutást. Az 1938. évi VB-n a legkönnyebb sorsolással kedvezett csapatunknak a Fortuna: ahhoz, hogy a döntőig eljussunk a svéd, a walesi és a mexikói együttest kellett legyőznünk.

Csapatunk adva volt: az idős, tapasztalt játékosok és a lendületes, de nem nagy nemzetközi rutinnal rendelkező fiatal labdarúgók keveréke.

Nem szabad megfeledkeznünk azonban arról, hogy csak két esztendő állt a magyar labdarúgás mögött: 1936 viharában hatalmas megrázkódtatás érte egész sportunkat, elsősorban labdarúgó-életünket. És ez a két év kevés volt arra, hogy válogatott csapatunk talpra álljon.

Nagy nemzetközi erőpróbákön helytálló új játékosoknak kellett volna erre az időre feljönniök, hogy labdarúgásunk pótolni tudja a veszteségeit. Ilyen játékosokkal még nem rendelkezünk. Csapatunk szárnyaszegett volt, jól tudtuk ezt mi, az idősebbek. Sajnos, a nagy rutinnal rendelkező és nagynevű játékosok – magamat is beleértve – már nem rendelkeztek olyan tudással, mint négy esztendővel ezelőtt.

Ez az élet rendje a labdarúgásban is. Az orsón a fonal, ha leperreg, nem lehet megállítani, nem lehet az idővel harcolni. Én sem voltam képes 36 éves koromban a régi nagy teljesítményekre.

Ezzel szemben a világ labdarúgása nagyot lépett előre a svájci VB óta eltelt négy esztendő alatt. Veszteségek nélkül, az újszerű labdarúgás elemeit alkalmazva a VB mezőnyének együttese nagy erőfeszítéseket tettek, hogy megállják helyüket a nagy találkozókön. A tudományos módszerek alkalmazásával, új játékosok felszínre hozásával készítették fel a mi csoportunk csapatait is ellenünk.

Volt még valami a svédországi VB-n, amely szerintem jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy a magyar válogatott teljesítménye mélyen alulmaradt a vártnál. Lélektani tényezőkre hivatkozom. Arra, hogy ellenfeink már

nem álltak ki ellenünk gátlásokkal. Tekintélyünk megcsappant. Nem érezték a kisebb képességű együttesek sem, hogy velünk szemben nem vehetik fel a harcot eredményesen. A múltban válogatott csapatunkat körülvevő legendás hír szertefoszlott. Mi viszont telítve voltunk gátlásokkal, mert jól tudtuk, hogy előkészületeink nem érték el a megfelelő színvonalat. Tudtuk, hogy szerkezetileg is hibák vannak csapatunkban. A túlzott önbizalom, a nagy derúlítás helyett a másik végletbe estünk – szinte eleve reménytelennek tartottuk szereplésünket a hatodik VB-n. És ez komoly hiba volt.

Ha gólt kaptunk valamelyik mérkőzésünkön, lesújtva éreztük magunkat, nem az járt az eszünkben, hogy egyenlítsünk, bár erőnkhez képest megtettünk mindent, hanem arra gondoltunk, hogy megpecsételődött a sorsunk.

Jellemző volt első mérkőzésünk Wales csapata ellen. Már 1:0-ra vezettünk. Milyen hatalmas előnyt jelentett számunkra a múltban az egygólos vezetés. Milyen nagy erőt adott, ha tudtuk – két gólt kell lőnie ellenfelünknek, hogy vezetésre tegyen szert. A mi lelkiállapotunkban nem jelentett különösebb serkentő erőt a Wales elleni egygólos vezetés. Egyszerűen azért, mert éreztük, hogy nagyon gyengén játszunk. Szinte feladtuk a harcot, s így történt aztán, hogy Wales együttese egyenlíteni tudott.

Új gólra nem futotta erőnkből.

A walesiek ellen Sándor mellett jobbösszekötőt játszottam. Szerkezeti hibák voltak csapatunkban, hiszen belsőhármassunkat három előkészítő csatár alkotta, három hátravont támadó. A technikára igyekeztünk építeni játékunkat, de szemben találtuk magunkat a walesiek erőfutballjával, amely a mi csipkefinomságú támadásszövéseinket könnyedén hárította – valósággal szétépte.

Grosics, Bozsik és jómagam harcoltunk a gondolatainkkal is. Régi nagycsapatunk árnyéka valósággal ránk nehezedett és miközben összpontosítanunk kellett, folyton arra gondoltunk, hogy képes-e ez a csapat azt a teljesítményt nyújtani, mint a régi együttes? Az új csapat sem volt felkészítve sorozatmérkőzésekre. Míg azonban az egységes és a nagyobb ütőerővel rendelkező régi válogatottunknál ez a hiba élesen nem jelentkezett, csak a döntő mérkőzésen jött ki a nyugatnémetek ellen, addig a svédországi VB-n már a rajtnál mutatkozott.

A rajtnál, amelyben csúnyán bennragadtunk...

Bennem más gondolatok is támadtak. Vívódtam erősen, amikor láttam, hogy belsőhármassunk milyen rossz felfogásban játszik. Összekötőink, magamat is beleértve, építgettek, irányítottak, megjátszottuk középcsatárunkat, ő azonban nem tört előre, építésre volt beállítva.

Húzórást szenvedtem, s a következő mérkőzésen, a svédek ellen a lelátóról néztem társaim küzdelmét.

Sandvikenben, ebben a kis svéd városkában ütöttük fel tanyánkat

a világbajnokság idején. A város lakói szeretettel vettek körül minket. Pihenésre is jutott idő, nem zavartak sem az újságírók, sem a fényképészek, itt nem találkoztunk azzal a túlzott és számunkra sokszor fárasztó érdeklődéssel, mint a négy évvel ezelőtti világbajnokságon.

Mégis ideges hangulatban voltunk. Nem bíztunk magunkban, túlbecsültük csoportbeli ellenfeleinket.

Igy készültünk második mérkőzésünkre, a svédek elleni találkozóra. Bozsik volt a középcsatár: együttesében már néhány alkalommal játszott a támadósor tengelyében is. Mint támadófedezet sokszor tört előre a védők résein, gólt is lőtt ilyenkor. Nyilván ezek az elgondolások vezették szakvezetőinket, amikor Bozsikot állították a svédek ellen a középcsatár helyére. Nem számoltak azonban azzal, hogy más ellenfelekkel állunk szemben a VB-n, mint Bozsik klubcsapata. Bozsik rendelkezik csatárerényekkel is – mint támadófedezet. Kilencven percen át, ellenünk jól felkészült, erős és kemény együttesekkel szemben azonban Bozsik középcsatár erényei is kevésnek bizonyultak. Meg aztán hiányzott csapatunkból Bozsik – a kitűnő támadófedezet! Bozsik talán érvényesülhetett volna a középcsatár helyén is, ha mögötte olyan képességű fedezet játszik, aki megközelíti – az ő tudását. Akivel váltani tud s jó labdákat kap tőle. Bozsik középcsatárjátéka megfosztotta csapatunkat Bozsiktól, a kiváló fedezettől, anélkül, hogy az ő középcsatársága kárpótolta volna együttesünket e hiányért.

Tulajdonképpen a svédektől elszenvedett 2 : 1 arányú vereségünk után, a VB döntőjének idején éreztük, hogy nem volt meglepetés Svédország válogatottjától elszenvedett vereségünk, hiszen a svéd együttes az egyik legkiegyensúlyozottabb csapata volt a VB mezőnyének. Ez a csapat vívta a döntőt a világbajnok brazil csapattal. A svédektől elszenvedett vereségünk, amikor a mérkőzést a játékvezető lefújta, csalódásnak számított.

Az Olaszországban élő kiváló svéd játékosok, mint például Liedholm, Hamrin, Skoglund engedélyt kaptak olasz klubcsapatuktól, hogy hazájuk válogatottjában szerepeljenek a világbajnokság alatt. Ezek az „olasz-svéd” játékosok sokat tettek azért, hogy válogatott együttesük az előkelő második helyezést kiharcolta a brazilok mögött.

Valamivel könnyebb szívvel és nagyobb önbizalommal néztünk harmadik mérkőzésünk, Mexikó csapata elleni találkozónk elé. Újra középcsatárt játszottam. Mondhatom, sokkal jobban éreztem magamat ezen a poszton, mint összekötőben. Hiszen már hosszú éveken át beidegeztem középen a játékot. Fellángolt bennem újra a becsvágy, az akarat, amely oly sok nehéz akadályon átsegített. A mexikóiak elleni 90 perc alatt nagy erőfeszítéseket tettünk: csapatunk tekintélyét visszaszerezvén, erőinkhez képest mindent elkövettünk, hogy a hatodik VB-n eddig elszenvedett csorbát kiköszöröljük.

Mexikó ellen támadósorunk már – csatárjátékot nyújtott.

Elég könnyedén – 4 : 0 arányban – győztünk. S ez a győzelem megnyugvással töltötte el a csapat tagjait, engem is.

... És 1958. június 15-én, ott Sandvikenben, ahol 68-adszor öltöttem fel magamra a válogatott mezt, elhatároztam, hogy visszavonhatatlanul felhagyok – mint játékos – a labdarúgással...

A sandvikeni pálya öltözőjében utolsónak maradtam. Gondolataimmal és veritéktől átitatott felszereléssel.

Megfürödtem, s amikor odaálltam fésülni a tükör elé, szemben találtam magamat magammal. Fürkésztem arcvonásaimat, s a tükör mögött kerestem a régi kisgyereket, aki ott állt az óbudai sporttelep kapuja mögött, várta, hogy kirepüljön a labda. Kerestem a múltat, a rongylabdázó gyereket a Bajzám grundján, a Schmidt-kastély titokzatos parkjában. Az első kislabdát, amit anyám harisnyájából gyúrtam össze. A régi pajtásokat, a régi felejthetetlen sikereket idéztem.

Számadást csináltam.

A sandvikeni sporttelep szertárosa zavart fel álmodozásomból. Kezembe vettem a bőrszőges cipőt, vizsgáltam az elég kopott, agyonrugdalt jöszágot. Búcsúztam hatvannyolcszoros válogatottságomtól.

Gépkocsink szagotott dudálása riasztott fel. Indulnom kellett.

Még egyszer körülnéztem. És arra gondoltam, amit útravalónak kaptam a tatai edzőtáborban, mielőtt Svédországba utaztam:

„Hidegkutinak nemcsak múltja, hanem jelene is van...”

A múlttól búcsúztam.

És a jelenre, a jövőre gondoltam: a bennem már nem is titkon őrzött tervemre, hogy ezentúl, mint az ifjú játékosok oktatója vegyem ki részemet a munkából.

Ott, a sandvikeni öltözőben jutottam el életem döntő szakaszához.

És ennek megfelelően a VB további mérkőzéseit, a külföldi csapatok és játékosok edzéseit már ilyen szemmel figyeltem.

Az edző beszélt már belőlem, amikor arra a megállapításra jutottam Svédországban, hogy hiába fáradoznak nálunk az Edzők Testületében a szakemberek, amikor a válogatott csapat gondosan összeállított edzéstervét készítik, hiába törekszik arra például Baróti Lajos szövetségi kapitány, hogy a tudományosan kidolgozott tervek és módszerek alapján készítse fel válogatottunkat nemzetközi találkozókra. És hiába tartják a válogatott edzéseken szem előtt ezeket az elveket akár az alapozó, akár a formához vagy formábantartó időszakban, ha – a klubcsapatok edzésein, tehát ott, ahol a legtöbb időt tölt el sportmunkával a játékos, nem mindig veszik figyelembe az előírásokat; sokszor más módszerekkel, más elgondolások alapján folytatják hétközben az edzéseket. Felemás dologgal nem lehet elérni eredményt a labdarúgásban sem. Különösen akkor, ha csak papíron szerepelnek a helyes elgondolások.

Elismert volt a magyar labdarúgás arról, hogy a legkorszerűbb elvek

alapján viszik előre ennek a legnépszerűbb sportágnak a fejlesztését a szakvezetők, s nem egy közülük a korszerűsítés tekintetében „újítónak” számít. Most viszont lemaradtunk.

A védekező, biztonsági játékra való áttérés nálunk például túlzásokba esett át. Ennek oka jórészt abban keresendő, hogy az NB I-es csapatok mezőnyében több együttes akadt, amelynek képessége nem érte még el azt a színvonalat, amelyre szükség van. Az ilyen együttesek sematikusan állnak be védekezésre, emberfogásra, hogy ezzel ellensúlyozzák a nagyobb erőt képviselő ellenfél játékát. Legfőbb taktikájuk, hogy gól nélkül, illetve minél kevesebb góllal ússzák meg mérkőzésüket. Ez persze túlzásokra vezet. S emellett arra, hogy az ilyen felfogásban játszó együttesek háttérbe szorítják a futball igazi célját, a támadószellemű, gólratóró játékot, amelyről híres a magyar labdarúgás.

A nagy veszteségek miatt sok fiatal játékos mielőtt kellő tapasztalatra tenne szert vagy kiforrna, kényszerhelyzetből igen korán kerül az élvonalba – sokszor a válogatott csapatba. Ez aztán azzal is jár, hogy ezek még nem rendelkeznek megfelelő technikai képességekkel. Elemi hibákat vétenek és ezek kijavítására már kevés alkalom nyílik abban az együttesben, ahol már a labdarúgás magasabb színvonalon mozgó elemeit, komplikált taktikai fortélyait kellene alkalmazniok.

Sok helyen a játékosok egyéni képzésére nem fektetnek kellő súlyt, nem törődnek például azzal, hogy milyen a fejjátéka, rúgása, labdaátvétele vagy a technikája. Soha nem volt a magyar labdarúgásban annyira szükség az egyéni képzésre, mint most, amikor még a tehetséges labdarúgók is csak „félkész” állapotban kerülnek az élvonalba.

Ezekre gondoltam, miközben az edzőjelölt szemével figyeltem a svédországi világbajnokság játékosait, összehasonlítva a mieinkkel.

És arra is, hogy már nem elegendő a technika – nem elegendő a taktikai érettség –, ha nem megfelelő a játékosok erőnléte.

Jó példa volt erre a Wales elleni második mérkőzésünk, amelyet a lelátóról néztem. Egygólos vezetésre tett szert a csapatunk, mégis – a második félidőben – az erő felülkerekedett. Legyőzött minket a walesiek nagyobb fizikuma.

A walesiektől 2:1-re kikaptunk. Kiestünk a világbajnokság további küzdelmeiből. Valljuk be: nem is csapatunk veresége, kiesésünk keltett csalódást a közvéleményben, hanem az: a h o g y a n szerepelt a VB 90 percin át együttesünk.

A walesi csapatban megcsodáltam John Charles-nak, a sokat emlegetett kiváló középcsatárnak a teljesítményét. Erőtől duzzadó csatárjátéka a jövő támadójának a jöttét hirdette. John ragyogó fizikummal rendelkezik, s él is testi erejéből fakadó adottságaival. A fizikai erő, a jó felépítés mellett nagy előnye, hogy a középcsatár szerepében birtokában van azoknak az erényeknek, amelyek ma már elmaradhatatlanok ilyen posztot betöltő

játékos teljesítményében. Kiszámíthatatlan, jól cselez, jól látja át az egész játékeret és tankszerűen tör kapura. Ellenállhatatlan. Olyan keresztlabdát ad szélsőinek, amelyeket csak át kell venniük akár lábbal vagy fejjel. Charles nagy tudását kétséggkívül elősegíti magas termete is, amely szinte predestinálja őt a fejjátékra.

Kiestünk a VB-ből és Svédországból úgy utaztak haza szakvezetőink és a játékosok, hogy itthon mindent előről kell elkezdeniük.

Mindent előről! Erre a magyar labdarúgás hírneve is kötelezett.

Ha már hazautazásunkat említem, ki kell térnem arra is, hogy nagy hiba volt: a csapattal hazajöttek a szakvezetők, a szövetségi kapitányon kívül azok az edzők is, akik megfigyelőként utaztak a hatodik világ bajnokságra. Megértem, hogy a sok csalódás és kudarc után depresszióba estek. De ezen túl kellett volna magukat tenni, hiszen ahhoz, hogy mindent előről kezdjenek a magyar labdarúgás újjászervezésében, ott kellett volna maradniuk, tapasztalatokat kellett volna szerezniük. Kiváló alkalmat mulasztottak el.

Csalódást keltett a magyar csapat. De ez a VB mégsem jelentette a magyar labdarúgás Mohácsát. Labdarúgásunk történetének eddigi szakaszaiban számos példa volt arra, hogy a visszaesések után mindig jöttek újabb felemelkedések.

A hatodik világ bajnokság későbbi mérkőzéseit nem láttam. De megfigyeltem az edzésen azokat a csapatokat, amelyek eljutottak a döntőig.

Brazília válogatottja megérdemelten szerezte meg a világ bajnoki címet. Egészen más, átalakult csapatot ismertem meg a brazilokban, mint amellyel mi a svájci VB-n találkoztunk. Négy évvel ezelőtt a brazilok főként egyéni teljesítményeikkel kápráztatták el a nézőket, a csapatmunkát elhanyagolták. Ezzel szemben a hatodik VB-n rendszerben játszottak és a játékosok kiváló egyéni képességeiket alárendelték a csapatmunkának. Az 1-4-2-4 összetételű hadirendet kiválóan, rugalmasan és nem sematikusan alkalmazták. Valósággal „harmonikáznak” a brazil csapatrészek játék közben. Kitűnően megszervezik védelmüket és védekezésből csodálatosan gyorsan, szinte pillanatok alatt lendülnek támadásba. Technikailag is sokat fejlődtek a brazilok négy év alatt. Olyan magas fokú és jól összehangolt csapatmunkát nyújtanak, amire szerintem ma egyik válogatott együttes sem képes.

Didi játéka ragadott meg legjobban. Ő volt a csapat esze, kissé hátravonva játszott, ő volt a támadások lendítőkereke, Didi hozta legtöbbször helyzetbe társait. Mindezt nagy lendülettel és lelkesedéstől fűtve.

Pele lövőkészsége is megkapó. Ez a fiatal brazil játékos hallatlan dinamikával rendelkezik. Nincs olyan helyzet, amiből ne lőne pontosan kapura.

Garrincha cselezőkészsége is nagy tetszést aratott, rövid távon is hi-

hetetlen gyorsan robban ki és beadásait tanítani kellene a futball-iskolákban.

Hallottam, hogy a brazil csapattal külön pszichotechnikus is foglalkozik. Erről beszámolt különben Csanádi Árpád, a Testnevelési Főiskola labdarúgó-tanszékének akkori vezetőtanára, a kiváló szakíró, akinek „Labdarúgás” című könyvét szinte az egész világon olvassák. Sokan komolytalannak tartják a pszichotechnikus szerepét, mások hasznosnak. Magam is úgy látom, hogy szükség van olyan emberre, aki pszichikailag is foglalkozik a játékosokkal, törődik velük. Persze, nem olyan formában, ahogyan néhányan eltorzítva vetik fel a pszichotechnikus szerepét. Nem szuggesztióval, nem telepátikus hatással, s nem „mágikus” erővel kell hatnia az illetőnek – bárhogyan is nevezzék – a játékosokra, hanem az érzékeny labdarúgó-lélek labirintusaiban magát jól kiismerő, a játékos bizalmát élvező, emberi ráhatással rendelkező példamutató szakembernek kell lennie annak, aki segítséget adhat akár egyénenként vagy az egész csapatnak a nehézségek áthidalásában, az egyéni problémák megoldásában és az önbizalom fokozásában.

Ki legyen az illető? Szerintem maga az edző vagy a sportorvos.

A brazilokra és a mi csapatunkra – a svájcira is – visszatérve, az összehasonlítást a két együttes között úgy vonom meg, hogy a brazilok hosszú időszakra terjedő nehéz sorozatra jól voltak előkészítve, szemben a mi együttesünkkel. És a brazil csapat azzal is meglepte a világ sportközvéleményét, hogy a svájci VB-n szemben a szenvedélyességet csak a játékuksba oltották be, sportszerű keretek között.

A JÁTEKOS BÚCSÚZIK

Már a világbajnokság előtt beiratkoztam a Testnevelési Főiskola edzőtanfolyamára. Több előadáson részt vettem, sokszor forgattam a szakkönyveket. Képeztem magam elméletileg is.

A VB után még nagyobb lendülettel tanultam. Annak idején naturalistának tartottam magamat a labdarúgásban, olyan játékosnak, aki kotta nélkül játszik, ösztönösen. Amikor kezembe vettem a labdarúgás szakkönyveit – „a kottákat” – gyorsan beláttam, hogy a sokoldalú edzőnek nem szégyen könyvből is fejleszteni a tudását. Haladni kell, sokat kell olvasni, hogy egyszer majd gyakorlatban és elméletben is képzett oktató váljék az emberből.

Könyvvel a kezemben, miközben olvasgattam a szakleírásokat, sokkal tisztábban láttam sok kérdést, amelyek azelőtt csak halványan éltek képzeletemben.

Nem mulasztottam el az elméleti előadásokat és sok újat tanultam a gyakorlati órákon is. Még játszottam az MTK-ban, klubcsapatom bajnoki mérkőzésein, de fél szemmel már könyveim felé tekintettem. Annak idején, 27 éves koromban, amikor szervezetem legyengülése miatt odahaza reggelente és lefekvés előtt tornáztam, zuhanyoztam: az a cél fűtött, hogy újra teljes értékű játékos váljak belőlem.

36 éves koromban a kora reggeleket és a késő estéket könyveim mellett töltöttem. A vacsora után kisfiam a kanapé egyik oldalán elövette történelem- vagy földrajzkönyvét, a másik sarokban pedig az apja a labdarúgó szakkönyv valamelyik fejezetét bújta.

Néha felnéztem, láttam, hogy a fiam elismerően tekint rám. Úgy tűnt, mintha olykor cinkosan rámkacsintana.

1958. július 13-án, a Diósgyőr elleni bajnoki mérkőzésen véglegesen elbúcsúztam a játéktól.

Az utolsó „fellépésem” 90 perce örökre él bennem. Középcsatárt játszottam, jobbról Bukovi Gábor – mesteredzőmnek a fia –, balról Molnár János az összekötő. Mindkét labdarúgó kölyökjátékosként kezdte az MTK-ban pályafutását, s jól emlékszem, hogy kölyök-korukban „Nándi bácsinak” szólítottak. A kis Bukovi és „Maki” – így becézzük Molnár Jancsit – között furcsán éreztem magamat. Arra gondoltam, hogy ez a belsőhármás a múltat, a jelent és a jövőt jelképezi...

Bukovi Gabi nagy jövőjű, tehetséges játékos volt. Korán megmutatta oroszlánkörméit az ifjúsági csapatunkban, s tehetségével joga lett volna már akkor is ahhoz, hogy helyet kapjon a nagycsapatban. Édesapja, az igen érzékenylelkű edzőm, Marci bácsi – mert én még így szólítom mestereimet ma is – azonban csak később, főként a mi unszolásunkra tette be a csapatba a fiát, mondván:

– Nem akarom, hogy Gabi beállítása miatt valamelyik játékos kiszoruljon az NB I-es csapatból és azt mondják rám: no lám, előretolom a fiamat a pályafutásán...

A jelent Molnár Jancsi képviselte, ez a cingár alkatú labdarúgó.

És ott álltam középen – a Múlt... Játékosmúltam minden emléke kavargott bennem, amíg a játékvezető sípja a mérkőzés kezdetét jelezte. Aztán tettem, adtam a labdát, mint oly sokszor huszonhárom éves labdarúgó-pályafutásom alatt...

Kapura törtem és fejeltem... Lyukrafutottam, mint máskor.

Ha úgy láttam, hogy a játékvezető tévesen ítél a terhünkre, elindultam feléje, de aztán – megtorpantam. Nyugtattam magam:

– Szépen, tisztán vonulj le a pályáról, Nándi. Felemelt fővel... Így illik, mutass példát a fiataloknak...

És a 90. perc végén hármat fújt a sípjába a játékvezető. Lehullt a képletes függöny előttem.

Utolsónak hagytam el a pályát.

S miközben lehorgasztott fővel az öltöző felé bandukoltam, emlékezetembe idéztem ennek az utolsó bajnoki mérkőzésemnek egyik jelenetét. Egy előrevágott labda hozzám került. Levettem, a középhátvéd szerelné próbált... Kettőt cseleztem, most a balhátvéd becsúszó szereléssel próbálkozott, s én – mint oly sokszor – a nagy ledületben megtorpantam, ráléptem a labdára, kissé hátrahúztam, aztán felnéztem, megkerestem tekintetemmel jobbszélsőmet, Sándor Károlyt, felé íveltem a labdát:

– Fuss vele Csikar...

Fussatok a labdával fiúk, kergessétek, lejátékok örömeit a játékban. Most elbúcsúzik tőletek az „Öreg”...

Ég veled játékospályám... Elválok a gömbölyű labdától, de ti, míg erővel bíjátok, maradjatok hűek hozzá, szeressétek...

A zuhanyozóban hosszasan álldogáltam, hogy társaim ne vegyék észre: a rám ömlő víz között könnyeim is lepergetek.

Két hétre rá eredményesen tettem le az edzői vizsgát.

Kezemben volt az oklevél.

Edző lettem. Az MTK tartalékcsoportjának az edzője. Bukovi Márton vezette az NB I-es csapat edzéseit és mondhatom kitűnő iskolának számított, hogy ilyen nagytudású mester oldalán kezdhettem el edzői hivatásomat.

Az első lépéseket botorkálva tettem meg. Eddig ugyanis nekem mondták az edzők, hogy mit kell csinálnom, milyen taktikát kell alkalmaznom, hogyan kell edzenem.

Most rám várt ez a feladat és bizony – mint minden kezdet – ez is nehéz volt. Tizennégy fiatal játékos várta tőlem, hogy előbbre vigyem a labdarúgásban őket. Tizennégy fiú – egyelőre játékos-pályafutásom tekintélyét respektálták.

Nem alkalmaztam különösebb, rendkívüli módszereket. Azt csináltam az edzéseken, amit Bukovitól tanultam, hozzáadva mindazt, amit gyakorlatban megmutattam. Együtt edzettünk, futottunk, végeztük a gimnasztikát és nagy előnynek számított az egymás közti kétkapus edzések során, hogy köztük játszva irányítottam őket, együtt hajtottuk végre az elgondolásokat.

A tartalékcsoport játékosai hallgattak rám. Nem állítottak nehéz problémák elé. Az újonc edző aztán könnyen vészelt át új hivatásának kezdő szakaszát. Összeforrtunk – fiaimmal. Több tehetséges játékos tűnt fel abban az időben a tartalékcsoportban. Kuti, Danszky, Sas és a többiek az MTK ígéretének számítottak és így neveltem őket: utódainkat.

Nagy segítségemre volt, hogy Pöstyéni József dr., az eddigi szakosztályvezetőnk szakosztályunk elnökségét elvállalván figyelemmel kísérte munkámat és problémáimat megoldotta, ha erre sor került. Az új szakosztályvezetőnk, Börzsei János, hajdani pajtásom és az Elektromosban játékos-társam, baráti támogatása is hozzájárult, hogy akadályok nélkül, szinte zökkenőmentesen töltöttem be edzői hivatásomat.

Börzsei Jancsi testi-lelki jóbarátom. Sok siker fűződik kettőnk pályafutásához a magyar válogatottban is. Ma is mondom az ifjú labdarúgóknak: ha jó példát keresnek, nem kell messzire menniök, itt van a példakép előttük – új szakosztályvezetőjük – Börzsei. Kiváló sportember és nagyszerű ember.

Munkahelyén is olyan megbecsülés övezte, mint legnagyobb labdarúgósikerei idején a sportéletben. Azóta a MLSZ Edző Testületében tölti be hivatását mint főtitkár.

Még talán ma is a tartalékcsoport edzője lennék, ha Bukovi Márton, az NB I-es csapatunk edzője ott lenne. Bukovi megvált a klubtól. Zágrábba, régi sikereinek színhelyére ment vissza edzőnek.

Szinte egyik napról a másikra foglaltam el Bukovi helyét a nagycsapatnál. Annak az együttesnek lettem az edzője, amelyben még alig egy éve magam is játékosként szerepeltem.

Nehéz időknek néztem elébe. Hiszen olyan úrt kellett betöltenem, amelyet – úgy éreztem – csak nagy tekintélynek örvendő, nagyon tapasztalt edző tölthet be.

Aggodalmaskodtam. Bízam magamban, de sokszor felmerült bennem a kétség, amikor arra gondoltam, hogy a fiatal játékosok mellett az idősebbek: Lantos, Sándor és még néhányan, akikkel szinte együtt kezdtem pályafutásomat – hogyan fogadnak. Hogyan szerzek magamnak tekintélyt előttük, amikor még nem is olyan régen, magam is köztük voltam. Nem mondom, az első lépések nehezen mentek, de közös megértéssel újra egymásra találtunk és ebben nem kis része volt Lantosnak, Sándornak és Sipos Ferencnek, középhátvédünknek.

Nem is az volt a probléma, hogy elfogadnak-e majd edzőnek hajdani játékosársaim. Más nehéz feladatot kellett megoldania a csapatnak, s az újonc edzőnek: új együttest kellett összekovácsolnom. Fiatal játékosokat kellett becsiszolnom a régiék helyére. Ez már nehezebben ment. A tartalék-együttes tehetséges fiataljai bekerültek az NB I-es együttesbe, s bizony eleinte dőcögött a csapatmunka és kezdetben türelmetlenek voltak a fiatalokhoz az idősebbek, hiszen ők eredményre törekedtek: bajnoki pontokat akartak gyűjteni.

Az új játékosok beállítása megkövetelte az új játéksztílus kialakítását. Ez sem ment egyik napról a másikra. Sok fejtörést és gondot okozott a kezdeti eredménytelenség, de annál nagyobb örömet amikor láttam, a komoly munkának lassan megterem a gyümölcse. Sokat kísérleteztem, a tanácsokat is elfogadtam. Az volt a célom, hogy olyan együttest alakítsak ki, amely bizonyos idő múlva méltóan képviseli a nagy hagyományokra visszatekintő klubszíneket. Hiszen ebből a csapatból nagynevű játékosok váltak ki rövid idő alatt. Börzsein és rajtam kívül például Kovács Imre is.

Kovács I az egyik legképzettebb és legkulturáltabb támadófedezet, egyik nagy erőssége volt az MTK-nak. Bozsik mellett őt tartottam ezen a poszton az egyik legkiválóbbnak. Kovács I is fokról fokra jutott feljebb a labdarúgó-iskolán. Nagy szorgalommal és becsvágygal képezte magát.

A tartalékcsoport edzőjeként gondolkodás nélkül rá esett a választás. Kiváló pedagógiai érzékkel rendelkezik és még ma is birtokában van azoknak az erényeknek, amelyek őt kiemelkedő tudású labdarúgóvá emelték. Kovács I később évekig az NB I-es csapat edzőjeként működött.

Jelképes volt hármunk – Börzsei, Kovács I és jómagam – számára, hogy ez a nagymúltú klub régi és hűséges játékosaira bízta a labdarúgó-szakosztályban három fontos poszt betöltését: a szakosztályvezetést, az NB I-es csapat edzői tisztjét és a tartalék-együttes edzőségét. E „belső-

hármás" mindig hálával gondol vissza a bizalomra, amelyben régi játékosait részesítette a klub vezetősége.

Büszke vagyok arra is, hogy edzői hivatásom idején olyan játékos emelkedett tudásának zenitjére, mint Sipos Ferenc középhátvédünk. Sipos Feri nevét azóta megismerte az egész világ sportközvéleménye. Ha a megbízhatóság példaképét mintázná meg a szobrász, jobb és alkalmasabb modellet nem találhatna vésője, mint ezt a kiváló sportembert. A Hungária út, az egész MTK-stadion környéke méltán lehetett büszke erre – a IX. kerületből idekerült kiváló középhátvédre, a három év alatt 31-szeres válogatottságot elért játékosra. Ferire, a derék, szerény fiatalemberre. Jó barát volt, mint játékos, s barátságát élveztem edzőségem idején is. Mint „tanítvány” – nem élt vissza barátságunkkal.

Sokszor jártuk együtt a ferencvárosi Teleki utca környékét. Feri ilyenkor rámutatott a nagy sárga épületre, az iskolára, ahol mint kisdiák koptatta a polgári padjait.

Bejártuk az iskolával szemben elterülő nagy vásártér területét. Idézte a grundcsatákat, a régi pajtásokat, akikből komoly futballista lett. Sipos a „Fások” kölyökcsoportjában indult el pályafutásán, aztán ifjúsági játékosként az egyik kelenföldi textilgyár csapatába került. Tizenhét éves volt, még ifjúsági korú, amikor bekerült az NB II-es csapatba, a felnőttek közé. Bevonult katonának és így jutott el Szolnokra. Itt, a vidéki város hangulatában, a szőke Tisza partján fejlődött lelkileg és fizikailag komoly játékosá. Amikor a vidéki csapat kiesett az NB I-ből, hozzánk került, az MTK-ba. Huszonnégy éves volt, s amikor a Vasas elleni mérkőzés előtt Börzei megsérült, Bukovi Sipost próbálta ki a középhátvéd helyén.

És ez a próba fényesen sikerült!

Válogatottságának 90 percei is fémjelzik Sipos kivételes tehetségét. Nem felejttem el az elsőt – a három évvel előtti, 1957-ben. A VB-selejtezőn Szófiában, amikor Bulgária ellen vívtuk ki a VB elődöntőjébe jutásunkat. Sipos ekkor húzta először magára a válogatott mezt. Kezdetben kissé elfogódott volt, de fokozatosan játékba lendült és első bemutatkozása sikerült. Körülvették az újságírók. Ez a szerény sportember mit mondhatott volna. Elhárította magától a dicséretet, mondván:

– Ne túlozzuk el...

Ez a három szó, a mértékletesség, a sikerek szerény elkönnyvétele ma is jelszava Siposnak. Kétségtelenül kiváló játékos, s úgy hiszem, hogy Sipos játékfelfogása, játékmódora, csiszolt tudása méltán emelik őt a mai idők legnagyobb játékosai közé. Egészen bámulatos, hogy Sipos miként tudja összehangolni a keménységet, a bátorságot, a férfias játékot a sportszerűséggel. Nem emlékszem arra, hogy Feri bármikor is szándékosan elkövetett volna szabálytalanságot.

Sokszor volt már az MTK-ban és a válogatottban is nehéz helyzetben a védelmünk. Sokszor megingott a két szélsőhátvéd, de Sipos mindig

sziklaszilárdan állt, az utolsó pillanatban is háritott biztos gólnak látszó helyzetet.

Sipos azóta klubot cserélt – a Bp. Honvéd játékosa lett.

•

A világbajnokság után némi visszaesés következett be labdarúgásunkban. Sok vita folyt arról, hogy milyen módszerekkel építsék újjá a magyar labdarúgást, s ezen belül hogyan és milyen erőkből szervezzék meg új válogatott csapatunkat.

A Magyar Labdarúgók Szövetsége országos értekezletén tárgyalták meg az időszerű problémákat. Átszervezték a bajnoki rendszert és a stockholmi világbajnokság tükrében göröcső alá vették válogatott csapatunk teljesítményét is.

Általában az volt a vélemény, hogy a hatodik VB komoly figyelmeztetés. Elkészült a szövetség négyéves fejlesztési terve és elfogadták azt a javaslatot, hogy az A-válogatottnak a B-válogatott közvetlen utánpótlása legyen. A B-csapatban tehát olyan ifjú tehetségeket kell szerepeltetni, akik idővel számításba jöhetnek majd az A-válogatottban is.

Úgy láttam, hogy nem kis gondot okozott a szakvezetőknek az utánpótlás nevelésének a kérdése. Véleményem szerint az 1956-ban elszenvedett veszteségek után eltelt esztendőket nem használták ki megfelelően az utánpótlás – értem ezalatt elsősorban a klubokban folyó munkát – nevelésére. Akadt néhány kiemelkedő tudású ifjú játékos, akit aztán kettőzött figyelemmel oktattak, de ez a gondosság nem terjedt ki a tömegekre, egész labdarúgásunkra. Sajnos, a klubok nevelőmunkáját hátráltatta, hogy a nagytudású, pedagógiai érzékkel rendelkező főedzők többnyire minden erejüket csak a bajnoki pontokért küzdő nagycsapatok képzésére fordították, s alig törődtek a tartalék- és az ifjúságiak nevelésével, néhány kivételtől eltekintve.

Nem értek egyet azzal a felfogással, hogy a válogatott csapatot csaknem egykorú labdarúgókból állítsák össze. Ez így elméletileg szépen hangzik, de megvalósíthatatlan, hiszen labdarúgásunk mai helyzetében nagytóval sem lehet találni közel 15 olyan egykorú, kiemelkedő tudású játékost, aki méltóan képviselhetné a válogatottban labdarúgásunk élvonalát. Persze, össze lehet hozni egykorú játékosokat, de le kell akkor mondanunk eredményeinkről, s az sem közömbös, hogy a labdarúgás jelenlegi helyzetében válogatott csapatunk hogyan adja le névjegyét. Csak a fokozatos fiatalítás egészséges dolog, akár a klubcsapatban, akár a válogatottban.

Türelem és áldozat, az eredményekről való átmeneti lemondás kell ahhoz, hogy a jövőt építsük az egykorú fiatal csapattal. De ebben az esetben ne kérjék számon az eredményeket, ne érje bírálat akár a szövetségi kapitányt vagy a szövetséget, ha történetesen a megfiatalított csapat nem képes gyors, jó teljesítményekre.

Az MTK-ban eltöltött másfél éves edzőségem idején azon az úton haladtam én is, hogy új együttest alakítsak ki, de – fokozatosan. Az idős játékosok tapasztaltságára építettem a fiatalok lendületét és nyugodtan mondhatom, hogy másfél év alatt sikerült ezzel a csapattal is szerény eredményt elérni, ha nem is kiemelkedőt.

Ne értsék félre. Ezeket a megállapításokat nem az újonc, másfél éves hazai edzői múlttal rendelkező oktató írta. Hanem a játékos, akinek alkalma volt huszonhárom esztendő labdarúgó-pályafutása során sok megfigyelésre, tapasztalatra szert tenni.

A kudarcnak számító svédországi VB-szereplésünk utáni esztendő a felemelkedést jelentette labdarúgásunk történetében, bizonyítják ezt válogatott csapatunk eredményei. De ezt a sikert 1959-ben nem egykorú csapattal vívta ki válogatott együttesünk, hanem „vegyes” korú játékosokkal. Ne értsenek félre: nem vagyok „öreg-párti”, nem vagyok ifjúságellenes, bizonyítja ezt az MTK új csapatának az összetétele is. De ne legyünk saját magunknak ellenségei, ne szórjuk szét kincseinket, még mielőtt azok megkoptak, s főként tartsuk be az egészséges arányokat, mint az élet minden területén.

Nem volt elég tapasztalatom, úgy ugrottam valósággal fejest az MTK első csapatának edzői tisztségébe, hogy lelkiileg fel sem készülhettem rá. Így is igyekeztem helytállni. Sokszor felmerült bennem az érzés, hogy sokat kell még tanulnom, tapasztalatokat gyűjtenem.

Egyesek felrótták, hogy mint edző csendes hangon, rábeszéléssel és nem hangoskodva fejtem ki véleményemet, adom ki utasításaimat játékosaimnak. Soha nem volt kenyerem a hangoskodás, a kemény szót csak olyankor használok, amikor erre szükség van. Higgyék el, hogy sok függ attól: milyen kapcsolatot tud teremteni az edző a játékosaival. Én nem ölthettem magamra álarcot, nem alakítottam át egyéniségemet, s ha akadt is fájó vereség edzőségem alatt, soha nem voltam igazságtalan azokkal szemben, akik mindent megtettek a jó szereplésért.

De megkívántam mindig, hogy úgy készüljön, úgy küzdjön a játékos, ahogyan mi – az idősök – készültünk és harcoltunk, éltünk a klubszínéért, egész labdarúgásunk sikereiért.

AZ UTÓDAINK

Új tehetségek tűntek fel a magyar labdarúgás egén. A világ közvéleménye is felfigyelt a magyar labdarúgás új terméseire. Különösen nagy figyelem kísérte az ifjúsági válogatott csapatunkban feltűnt játékosok szereplését. Az ifjúságiak szövetségi kapitánya, Hoffer József és Kapocsi Sándor edző jó érzékkel, jó szemmel és kitűnő pedagógiai érzékkel nyúlt a válogatásnál a fiatalokhoz.

Az UEFA által rendezett ifjúsági tornákon az utóbbi években kitűnően szerepeltek ifjjeink. A szereplésükre a koronát 1960 tavaszán a Bécsben rendezett ifjúsági tornán tették fel ragyogó első helyezésükkel.

Sokan e csapatból még ifjúsági korukban kerültek NB I-es csapatba, sőt – a válogatottba is.

Labdarúgásunk helyzete, a nagy veszteségek sürgős pótlása azt kívánta, hogy az ifjú játékosokat szinte gondolkodás nélkül beállítsák az NB I-es csapatba, néhányukat a válogatott együttesbe is. Talán, ha egyesek nem jutnak el olyan gyorsan az élvonalba, a fejlődésük nyugodtabb körülmények között sokkal egyenletesebb, egészségesebb lett volna.

Vonatkozik ez elsősorban Albert Flóriánra, a Ferencváros válogatott csatárára. Nagy tehetség, ígérete a magyar labdarúgásnak. Fizikuma is képesíti idővel arra, hogy korszerű középcsatár váljék belőle. Szép gólok fűződnek szerepléséhez a válogatottban is. Neve bejárta már a világsajtót. De még meg kell érnie! Le kell higgadnia ahhoz, hogy sokoldalú, egyenletes teljesítményt nyújtó játékos váljék belőle. Ha lehiggad, és ha lelkiileg és idegileg is megerősödik – sok öröme lesz Flóriánban a magyar labdarúgásnak.

Emlékszem, 1959 nyarán, a svédek elleni válogatott mérkőzésre, ahol

Göröcs, Albert, Tichy belsőhármassunk ragyogó szereplése döntötte el a győzelmet.

Göröcs Jancsi 20 éves volt akkor és Albert 17 és fél éves...

Életkoruk együttesen majdnem annyit tett ki, mint az én éveim száma...

Göröcs János pályafutását nagy figyelemmel kísértem. Angyalföld grundjait, a Tomori telep környékét, szóval „Tripoliszt” jobban ismerte ez a gyerek, mint az ő-s-angyalföldiek. Egyszer megkérdeztem, honnan indult el pályafutása. Göröcs mosolyogva mesélte:

– Angyalföldön, kisgyerek koromban rongylabdagyárosnak neveztek. Én készítettem a legrugalmasabb, a legtartósabb kislabdát...

Jancsiban magamra ismertem, arra az óbudai kisfiúra, aki ugyancsak anyja jó vagy kevésbé használt harisnyáját göngyölte össze. Jancsi naponta átlag két rongylabdát fogyasztott el. Göröcsöt is a csapatkapitányok elsőnek választották a grundokon. Tizenegy éves koráig ő sem ismert más labdát, mint a kislabdát, amellyel olyan ravaszul bánt, hogy szinte az egyik ujja hegyével odaküldte, ahova akarta.

Őt is felfedezték a felnőttek: Göröcsöt a Juta-gyári kölyök-csapat edzője vitte magával. Ott pedig meglátta őt az Izzó edzője és kézen fogta, tovább vezette az Egyesült Izzó sporttelepére.

Névtelen edzők, szürke, ismeretlen oktatók nevelték Göröcsöt is, mint annak idején engem. Hány száz és száz ilyen edző járja nálunk a grundokat, a réteket. Kézenfogják a maszatos és rakoncátlan srácokat és elkezdik velük a labdarúgó-ábécé oktatását. Az ember nevelését. Ezeknél a szürke edzőknél rendszerint tiszavirág életet élnek felfedezett ifjú játékosaik. Vamelyik n a g y csapat intézője egyszer csak megjelenik a k i s együttes házatáján. Kézenfogják a fiút és az ismeretlen, szürke edző még fel sem ocsúdhat – már viszik is drága kincsét...

Göröcs János tizenkilenc éves korában volt először válogatott, Lengyelország csapata ellen. Nagy lámpalázzal játszott. Utána, amikor találkoztam vele ezt mondta:

– Nándi bácsi, nem merem, nem tudtam játszani... Mit gondol, nagyon leégtem?... Kidobnak a válogatottból?...

Másodszor Románia válogatottja ellen szerepelt. Nem „dobták” ki. De lecserélték és a II. félidőben Vasas állt a helyére.

Göröcs az első gólját a válogatottban Moszkvában rúgta – Jasin kapujába...

Zágrábban játszott először Sándor Károly mellett. „Csikar” nyerte meg ezt a mérkőzést, de Göröcs se vallott szégyent.

1958-ban, Göröcs először játszott a Népstadionban, Belgium válogatottja ellen.

Irigyeltem. Először húzta magára címeres mezünket – a Népstadionban, ebben a csodálatos sportéptményben...

Meglátogattam előző este a válogatott csapatot és leültem beszélgetni Göröccsel is.

– Nem tudok aludni – panaszkodott. – Az forog mindig az eszembe, hogyan fogad majd engem a hazai közönség?...

Odajött hozzánk Sándor. Göröcs feléje fordult:

– „Csikar”, nem gondoltam, hogy az egykori tripoliszi srác egyszer ilyen magasba emelkedik...

Sándor a tőle megszokott egészséges humorral nyugtatta:

– Magasba? ... Itt, a Szabadsághegyen, ahol pihenünk, most még ötszáz méterre sem állsz a tenger szintje felett... Mit vágsz fel annyira?...

„Titi” – így becézik – megértette a tréfát.

Göröcs dicséretére mondva, ifjú kora ellenére sem érezte, hogy a nyeregben ül a válogatottban. Drezdában az NDK válogatottja ellen Göröcs góljával győzött csapatunk. És Göröcs is ott volt később a svéd válogatott elleni csapatban, amikor a VB-n elszenvedett vereségünkért visszavágott együttesünk a világbajnokság második helyezettjének.

Göröcs 1964 őszén megnősült... Hogy múlik az idő...

Nagy tehetség. Vérbeli labdarúgó.

És talán az ifjú kor, kevés tapasztalat az oka annak, hogy sem Göröcs, sem Albert, s más ifjú válogatott játékosok nem azt nyújtották az olimpián, Rómában, amit a közvélemény várt tőlük.

Csodák nincsenek – a labdarúgásban sem. Ne hasonlítsa senki össze azt a válogatott csapatot a maival, amelyik 1952-ben Helsinkiben olimpiai bajnokságot nyert. A régi válogatott csapatnak az összekovácsolása négyöt évig tartott. A római olimpián szerepelt együttesben viszont több olyan labdarúgó játszott, aki csak néhány hónapja, legfeljebb egy éve szerepelt a válogatott csapatban.

Az olimpiai együttes olyan válogatott volt, amelyben nem játszhattak a szabályok szerint a világbajnokságon szerepelt játékosaink.

Róma egyik erőpróbája volt újjászervezett labdarúgó válogatottunknak. Ne dobjunk követ hát a kísérletcsapatnak számító együttesünk tagjaira, sem a szakvezetőkre. Legyünk tisztában azzal, hogy más körülmények, más feltételek között épül, erősödik labdarúgásunk élvonala, mint a múltban.

És, ha ezt az együttest ezen az úton érik átmeneti megingások és olykor csalódások kísérik szereplésének útját, határozottan állítom: mégis ez az egyenes és egészséges út.

Az egészséges – az élet rendje szerinti fiatalítás.

De ne vakítson el senkit a túlradó, magasztaló jelzők halmaza. Gondoljanak erre a fiatal Albert, Göröcs, Sóvári, Solymosi, Varga Zoli, a piroskékek kis Puskása, a Dózsa Benéje és mások is. Fogadják megértéssel ezeket a sorokat a sokat tapasztalt, őket szerető, féltő Hidegkutyitól.

A kispadon ültem már, ott néztem a feltörő fiatalok játékát.

A kispadon másképpen látja az ember a játékot, mint bent a pályán, ott, ahol szereplője a mérkőzéseknek. Itt a huszonnégy játékost, az egész pályát figyeli az ember.

Sokszor gondoltam arra, hogy nem elég amit tudok, sokat, még többet kell tanulnom.

Eközben jött a hír Olaszországból, hogy a Fiorentina, az egyik, nagy hagyományokra visszatekintő olasz klub Firenzébe hív meg edzőnek.

Az egyik szemem sírt – a másik nevetett.

Ha elfogadom a meghívást – magam mögött hagyom a múltat, a szülővárost, a barátokat, a klubot, amely hozzám nőtt.

De örültem is a meghívásnak – melyik edző nem örül ennek –, hiszen arra gondoltam, a patinás olasz klubnál való működésem jó iskola lesz számomra.

Egymásután jöttek a telefonok, a táviratok, a hívó levelek.

Felkerestem Barcs Sándort, az MLSZ elnökét, akinek sokat köszönhetek egész pályafutásom során. Sok hasznos tanácsot adott, amikor nehéz helyzetben voltam és tárgyilagos, baráti szemmel figyelte sportpályafutásomat. Hosszú beszélgetés után megegyeztünk abban, a labdarúgó-szövetség pártolólal segíti tanulmányutamat. Mert ennek számít az az idő, amit Olaszországban töltök el.

Most már nehéz szívvel álltam Hegyi Gyula, az MTST elnöke elé. Hiszen Gyula bácsi kisgyerek koromtól ismer. Abból az időből, amikor a nagymúltú munkásegyesület, a Vasas vezetője volt.

Gyula bácsi szeretettel fogadott. Félrehajtotta a fejét és megkérdezte: – Nándi, miért akarsz külföldre menni?... Hiszen minden idefűz hozzánk. Szeretnek, megbecsülnek...

Elmondtam, hogy tanulni akarok. Mint az orvos, aki külföldi klinikán folytatja tanulmányait. Vagy a vegyész, aki híres külföldi vegyigyárban szerzi tapasztalatait, fejleszti képességeit.

Gyula bácsi megértéssel fogadta kérésemet.

Elment a távirat Firenzébe, hogy két évre szerződést kötök. És ekkor döbbsentem rá, hogy milyen nagy feladat előtt állok, mire vállalkoztam.

A legnehezebbje csak ezután jött. El kellett búcsúznom klubomtól, játékostársaimtól, a fiúktól, akikhez oly sok éves barátság fűz.

Néhány nappal elutazásom előtt került erre sor.

Nehéz volt.

... Feletem a tabló, az 1958-as idényben bajnokságot nyert együttesünk csoportképe. Köztük az én fényképem is. Ezen a képen bizony jobban sugárzott az arcom, mint most, a búcsúnál.

Szétnéztem. Sokszor ültek már körül így engem a fiúk a játékosértekezleten, amikor megbeszéltük a mérkőzés előtt a taktikát.

Most milyen taktikához folyamodom – töprengtem.

Lehajtott fejjel ültünk. Látszott rajtunk, hogy kerüljük a témát, amiért ide jöttünk. Az időt húztuk. Elhatároztam, hogy férfiasan veszek búcsút a fiúktól. Így maradjak meg emléükben.

A zászlókat nézegettem. A zászlókat a falon, amelyek csapatunk egy-egy sikerét, balsikerét juttatták az eszembe.

Aztán a kis Danszkynak hogy remegett a szava, amikor megköszönte az egy évet, amit – mint edzőjük – a tartalékcsoportnál töltöttem.

A kis Danszky... Hányszor róttam meg, ha nem jött ki a lépése úgy játék közben, ahogyan szerettem volna. És lám – most csak a türelmes szavaimra, tanácsaimra emlékszik, mert nagyon meghatottan beszél.

Aztán az asztal sarkánál mozgolódás támadt. Összebújtak a fiúk és nyilván azon tanakodtak, hogy ki búcsúztasson közülük.

Sándor Károly állt fel. A bohém természetű, egyenes, őszinte és kiváló válogatott jobbszélső.

„Csikart” most új oldaláról ismertem meg. Szónoki képességeiről. Mert melegen érző szívét régóta ismerem. Szavai megrendítettek, szívemhez szóltak, amikor elkezdte:

– Nándi, most búcsúzunk tőled... Én is búcsút veszek... Köszönjük, hogy olyan sokat tettél a csapatért... Értünk... Értem is... Köszönöm – mondta szerényen a híres játékos –, hogy a rád eső fényekből némi sugarcscsa rám is hullott...

És Sándor aztán szinte magának mondta:

– Most már bevallom Nándi... Most már elmondhatom, hogy példaképem voltál, mint játékos és mint ember is...

„Csikart” ekkor megállt. Rám nézett. Talán őszintén, talán tréfából így folytatta:

– Sajnos, rólad azonban nem sok ragadt rám...

Az igazi Sándor állt ott az asztal végén. A tréfás, humoros, még magát is feláldozó Sándor.

Az önfeláldozó jobbszélső.

Gyufaszálat tördeltem a kezeim között. A szomszédommal közömbös dologokról beszéltem. Arról, hogy milyen komoly erőt képvisel a Fiorentina, meghogy milyen stílusban játszanak az olasz csapatok.

Birkóztam gondolataimmal és érzéseimmel.

Az órára néztem. Este tíz felé járt már az idő. És arra gondoltam, hogy a fiúknak pihenőre kell térniök. Nem húzhattam tovább.

Felálltam.

Előre megfontoltan egyszerűnek tűnő mondatokkal kezdtem. Beszéltem klubunk nagy hagyományairól, meg arról, hogy a fiatalok becsüljék meg az idős játékosokat, tanuljanak tőlük. Biztattam a fiúkat, hogy küzdjenek becsülettel továbbra is, ha már nem leszek köztük. Mert...

Aztán kimondtam:

– Sajnos fiúk, két évre elmegyek...

Nem tudtam folytatni. Megcsuklott a hangom . . .

Leültem.

Tovább tördeltem a gyufaszálat.

Aztán halkan, csendesen kiléptem a klubhelyiségünk ajtaján.

A Keleti pályaudvaron a csomagjaimat rendezgette a feleségem. Azon töprengett, hogy mit hagyunk otthon.

Szinte magamnak feleltem:

– Nagyon sokat . . .

A gyorsvonat már a váltókon kattogott. Kinéztem. Gondolatban Óbudán jártam, a Kiscelli úton. A reggeli ködben már a Népliget sárga falombjai integettek felém.

Búcsúztam magamtól, a kisgyerektől, a Bajzámtól.

Belépett a kalauz és a jegyeket kérte. Átlyukasztotta és aztán rámnézett kérdően:

– Miért megy el, Hidegkuti sporttárs? . . .

Sokáig értetlenül és szótlánul nézhettem rá, mert nem várta meg a választ.

Elköszönt.

Firenze felé vitt a gyorsvonat.

ITÁLIA KÉK EGE ALATT

1960 november 2...

Hosszú labdarúgó-pályafutásom évei alatt sokszor vitt a vonat külföldre. Sokszor hagytam el az ország határait csapattal, s a válogatott együttesel. Ez az utazás azonban más, mint az eddigiek. Ezt legjobban akkor tapasztaltam, amikor a határállomáson megállt velünk a bécsi gyorsvonat. Nem kellett a múltban útlevellel törődnöm, a vezetőink intéztek el minden hivatalos formaságot.

A hegyeshalmi hivatalos közegek szeretettel vettek búcsút. Ezen a borongós őszi délelőttön biztatást kaptam tőlük útravalónak. Ezt mondták:

– Hidegkuti sporttárs, ezentúl nagyobb figyelemmel kísérjük az olasz labdarúgó-bajnokság alakulását. A Fiorentina csapatát, ahol edző lesz, nemcsak a Totó-útmutatóban tartjuk szemmel, hiszen most már mi magyarok is „érdekelve” leszünk ennél az együttesnél... Sok szerencsét kívánunk a Fiorentina új edzőjének...

Bevallom, ezek a biztató szavak nagyon jól estek. A Bécs felé tartó vonat ablakából vissza-visszanéztem a hegyeshalmi állomás épületére, mindaddig, amíg a kanyarodóban eltűnt előlem.

De mit hoz a jövő?...

Bécsten átutazván, egy délutánt töltöttünk az osztrák fővárosban. Felegemmel az egyik kávéházba mentünk, ahol az Austria csapatának a hívei, vezetői és játékosai jönnek össze. Az osztrák sportbarátok kitörő örömmel fogadtak, boldogan számoltak be csapatuk sikereiről. Az egész osztrák labdarúgás ebben az időben kapott lábra, Ausztria válogatottja újra sikeresen szerepelt. Elmondták, hogy az utánpótlás végre kezd már beérni;

bizony elég sok időre volt szükség ahhoz, hogy a fiatalok elfoglalják a nagynevű utódok helyét.

Béctől természetesen könnyebben váltam meg, mint Budapesttől. Este szálltunk fel a gyorsvonatra. Jólesett az is, amikor a hálókocsi kalauza a nevemen szólított, ezt mondta:

– Herr Hidegkuti, miért nem játszik tovább, hiszen ön igazán nem öregedett meg...

A kalauz is sok sikert kívánt edzői szereplésemhez. Én pedig arra gondoltam, hogyha a jókívánságoknak csak a negyedrésze beválik, nem lesz sikertelen a munkám a firenzei csapatnál.

Dél előtt érkezünk a lagúnák városába. Csak egy órát töltöttünk Velenében, ahol a válogatott csapattal és az MTK-val már sokszor utaztam át. Úgy látszott, hogy a Márkus téri galambok is rám ismertek, mert nagy bizalommal szálltak a vállamra, csipegették tenyeremből a szemeket.

Olaszországban voltam hát, azon a földön, amelyhez ezentúl a sportban szoros szálak fűznek. Szép volt az utunk Velencétől is; a turista szemével figyeltem a gyönyörű vidéket, ahol a vonat elsuhan velünk. Különösen Bologna és Firenze között gyönyörködtem sokat az Appenninek hegyláncolatán. De főként az olasz utasok kötötték le figyelmemet. Érdeklődéssel hallgattam beszédjüket, azt a dallamos nyelvet, amely még idegen volt a számomra. Sűrűn nyúltam az ülésem mellett elhelyezett magyar–olasz szótárhoz, beszélgettem az olasz gyerekekkel. Bár már sok leckét vettem odahaza is, de éreztem, hogy itt, a firenzei gyorsvonaton kezdem el komolyan a nyelvtanulást. Csak akkor jöttem zavarba, ha alagútba futott be a vonat és a mondatot nem tudtam befejezni, mert nem égett a kupében a villany és a sötétben nem tudtam a szótárból kikeresni a megfelelő olasz kifejezést. Elég sokszor mentünk át alagúton.

Firenze... Ebben a régi, nagymúltú és művészetéről, kultúrájáról híres városban néhányszor már jártam, mint játékos. Most, hogy kiszálltunk, úgy éreztem magamat, mint régi látogatásaink során a csapattal: ezúttal is felém szegeződtek a fényképezőgépek lencsái, lobbant a vaku fénye és újságírók siettek felém jegyzetfüzettel és ceruzával a kezükben.

A játékosnak könnyű a dolga, ha nyilatkozatot kérnek tőle. Mit mondhat mást ilyen alkalmakkor, mint az obligát mondatokat: „Nagyon becsüljük az olasz labdarúgás erejét... Tartunk az ellenféltől... Mi úgy készültünk, hogy becsülettel megálljuk a helyünket...”

Lényegében, bár most nehezebb volt a szerepem, ezúttal sem mondhattam mást:

– Becsülöm az olasz labdarúgást... Nagyra tartom Európa futballjában... Úgy jöttem ide, hogy becsülettel megálljam a helyemet. Képességeimhez és tudásomhoz mérten mindent elkövetek, hogy a számomra megtisztelő működésem során hasznára legyek a Fiorentinának...

Nem sok időt tölthettem abban a városban, amely hosszú ideig lesz

majd az otthonom: a Fiorentina csapata este indult Cataniába, a következő bajnoki mérkőzésének színhelyére és a klub vezetőinek a kívánságára azonnal csatlakoznom kellett az együtteshez. Éppen hogy megmosakodtam, átöltöztem a hotelben. A Mediterraneo szállodában, amely szintén régi ismerősöm, hiszen az MTK-val ebben a hotelben laktunk, amikor Firenzében szerepeltünk. A régi emlékek itt is következtek. Azok a régi benyomások, amelyekkel – szinte úton-útfélen – később is találkoztam a nagyobb olasz városokban, ahol szerepeltünk. Ez a körülmény bizonyos fokig önbizalmat adott. Egy-egy ismerős táj, épület vagy ember azt a benyomást keltette bennem, hogy nem kerültem idegenbe.

Este hét órakor a firenzei pályaudvaron találkoztam új csapatommal, a Fiorentina játékosaival. Több vezetőnek, játékosnak nem kellett bemutatkoznom, hiszen velük előzően, játékoskoromban, többször is találkoztam. De az új játékosok ismeretlenek voltak ekkor még előttem.

A Fiorentinát nem is olyan régen teljesen átszervezték. Az erősségek közül például Gratti és Lojacono más csapathoz kerültek, újak, fiatalok jöttek a helyükre. Ez a körülmény is elgondolkodóvá tett és felidézte bennem azokat az emlékeket, amelyeket akkoriban éltem Pesten át, amikor az MTK NB I-es csapatához kerültem edzőnek. Az MTK-ban is az volt a helyzet, mint most a Fiorentinánál: az új játékosok beállítása megköveteli az új együttes kialakítását, a fiataloknak a csapatba való „becsiszólását”.

Ismerem a Fiorentina régi csapatát, játékfelfogását, stílusát és egyénilig is megfigyelhettem a találkozók során a játékosok képességeit. Nagyszerű csapatnak tartottam a Fiorentinát. De most valósággal kicserélődtek a játékosai. 1960 júliusában például a Fiorentina – a KK-ban – az Újpesti Dózsával mérte össze az erejét, a Népstadionban. Csak megemlítem, hogy a magyar bajnokcsapatot tavaly nyáron ebben az összeállításban győzte le 1 : 0-ra a Fiorentina: Sarti – Malatrasi, Orzan, Robotti – Chiappella, Rimbaldo – Hamrin, Lojacono, Montouri, Benaglia, Petris. És ezzel az 1960 nyarán Pesten szerepelt csapattal szemben megemlítek egy új összeállításban szereplő Fiorentinát, amely 1960. novemberben, Torinóban állt ki a Torino ellen és 0 : 0-ás eredményt ért el: Sarti – Robotti, Orzan, Casteletti – Micheli, Marchesi – Hamrin, Montuori, Da Costa, Milan, Petris.

Hat játékos maradt meg tehát a Torino elleni csapatban, a tavaly a Népstadionban szerepelt együttesből. És amikor keztem fogtam a most megismert játékosokkal, arra is gondoltam, hogy a szakvezetőknek valóban nehéz a dolguk az új összetételű Fiorentinával, hiszen – tudjuk idehaza is – egy csapat összekovácsolása nem megy gyorsan, s idő kell, míg az új együttes eredményes lehet.

A Fiorentinát látván emlékeztem az Újpesti Dózsa elleni, pesti mérkőzésre is, amelyen kitűnőnek találtam a firenzeiek védelmét. A nagyon

tehetséges kapuson, Sartin kívül – aki ragyogó védéseivel a Népstadion közönségét is meghódította – megmaradt Orzan és Robotti is. Biztos közbelépéseivel annak idején Orzan és Robotti is a határozott, a helyzetet könnyen felismerő védő hatását keltette bennem.

És régi ismerősként üdvözöltem Cataniába való indulásunk előtti percekben a svéd Hamrint, ezt a ragyogó tudású jobbszélsőt, akit svéd portyáinkról és az MTK-val való mérkőzés során ismertem, kedveltem meg. S csodáltam őt a svédországi VB-n, ahol Hamrin játéka nem kis mértékben vezette sikerhez ellenünk is a második helyezett Svédország válogatottját.

Barátságosan fogadott Montuori, az argentin származású csatár. Átölelt, fehér fogait csillogtatva köszöntött:

– Bona sera Nandor... Come sta?...

– Va bene... Va bene... – üdvözöltem örömmel Montuorit, s arra gondoltam, hogy most léptem át, különösebb formaságok nélkül, elég könnyedén a Fiorentina küszöbét.

A vonaton nem sok időt tölthettem a játékosokkal, korán pihenőre tért a csapat, hogy frissen érkezzen a catanai bajnoki mérkőzésre, amely – bár még nem dolgoztam velük együtt, de az én szereplésemet illetően – első együttlétünk volt.

Először éltem át azt az érzést, hogy az olasz NB I-es csapatok számára mit jelent az utazás... Miközben az olasz „csizma” talpában elhelyezkedő Catania felé robogtunk – este héttől másnap délig – a hosszú, végtelennek tűnő utazás során felidéztem, hogy nálunk odahaza milyen problémát jelent az NB I-es csapatoknak, ha például Szombathelyre utaznak. Most 12 órát töltött együttesünk a vonaton, amíg Firenzéből eljutott Cataniáig. És ilyen utazások sűrűn szerepelnek az olasz csapatok programjában. Mindenesetre az előkészítés, a pihenés és az állóképesség szempontjából ez is figyelemre méltó.

Nézzék csak meg Olaszország térképét: hol fekszik Firenze és hol terül el Catania... Felötlött bennem, ami nyilván elgondolkodtató mások számára is: ilyen körülmények között, a hosszú utazások beiktatásával, nem olyan egyszerű dolog edzési tervet készíteni az olasz szakvezetőknek, sok más szempontot is figyelembe kell venniök.

Ahhoz, hogy Cataniába eljussunk, hajóra kellett szállnunk, hiszen ez a város Szicília közepének keleti részén fekszik. Amikor a vonatunkat egyszerűen rátolták az átkelő hajóra, hasonlított ez arra az „átszállásra”, amikor Stockholmból vonaton tettük meg az utat és Trelleborgnál vonatostól mentünk át a Balti-tengeren, hogy eljussunk Gdanskba. Sziciliáig azonban csak félórás a tengeri út, olyan rövid ideig tartott, mint Szántódról Tihanyba a balatoni komp útja.

Amikor Messinában kiszálltunk, arra a pusztító földrengésre gondoltam, amely 1908-ban földig lerombolta ezt a tengerparti várost. Közel

százezer ember lelte halálát a romok alatt és a tenger hullámainak a sodrában. Messina lakói ma is megrendülten és félelemmel beszélnek a nagy tragédiáról. Három emeletnél magasabb házakat nem is építenek itt.

Két napja sem utaztam el Pestről és valósággal fejest ugrottam az élményekbe. A Fiorentinával kapcsolatos első benyomásaim, a gyönyörű utazás keltették fel bennem az érdeklődést.

Cataniáig közel 100 kilométeres utat tettünk meg vonaton a tenger partján. Csodálatosan szép színek orgiája tárult eléem. Az olajfák világoszöld színe a narancs- és citromfák sötétzöldjével keveredett. Kaktuszok óriási feje bukkant fel. Ha még ehhez hozzáveszem a tenger azúrkékjét, nem lehet csodálkozni, hogy olyan sok külföldi keresi fel Szicíliát.

Novemberben a citrom és a narancs még csak zöldellt a lombok között. Ezen a környéken csak decemberben szüretelnek.

Messziről az Etna tűnt fel előttem, 3000 méter magas kúp alakú csúcsa most csendesen pipált. Vagy talán egy fehér felhő akadt meg rajta. A most békésnek tűnő Etna-apó rettentő erőket rejteget a gyomrában. A Fiorentina játékosai mesélték:

– Eddig nyolcvanszor tört ki... A hegyekről lefolyó lávatenger azonban jótékony hatású a termésre. A leömlött lávában bőséges és ízes gyümölcsöt teremnek a fák... Nézd, maestro Hidegkuti, a síneket is tovább kellett vinni, mert annak idején a láva elborított mindent...

Cataniába értünk. Ott, a vonatnál nagyot nyújtóztak az állomás peronján a játékosok. A pályaudvaron Montuori egy kosárra mutatott, amelyben gyümölcsök feküdtek. Biztatott, hogy ízleljem meg a kaktusz termését.

Megkóstoltam. És gondolatban a szabolcsi jonathán almát dicsértem. Itt pedig inkább a narancshoz pártoltam...

Mielőtt Cataniába értünk, elsuhan velünk a vonat Taormina, a híres szicíliai fürdőhely mellett is. 1960. november 3-át mutatta a naptár, ilyenkor otthon, a Margitszigeten, a meleg források vizében is csak a nagyon edzettek mártogatják meg tagjaikat. Émlékszem, Firenzében a feleségem arra intett, hogy vigyek magammal meleg ruhát. Nos, Taorminában, ezen a kedvelt fürdőhelyen zsúfolva volt a strand, napsütésben lubickoltak a tengerben az emberek. A külföldi turisták az állomáson, mielőtt kiszálltak, napvédő szemüveget vettek fel és olajjal kenték be az arcukat.

Enyhe, nyáriás időjárás fogadott a Jóni-tenger partján, Cataniában.

Tizenegy napot töltöttem már egyfolytában a Fiorentinával. Több városban jártunk, több mérközésen vettünk részt. Nem mindennapi, hogy mennyire megbecsülik, szeretik más városokban is az egyes nagycsapatok játékosait. Olyan népszerűek, mint a hazai kedvencek. Cataniában, de később más városban is, ahol játszottunk, a Fiorentina játékosait majdnem, hogy a vállukon vitték ki az állomásról. Ütemesen kiáltották:

– Sar-ti!... Mon-tu-ori!... Ham-rin!...

Cataniában közel ezer ember fogadta a Fiorentinát. Persze voltak hátrányai is a megbecsülés sokféle megnyilvánulásainak. Néhányszor például úgy kellett kiszabadítanunk játékosainkat a lelkes fogadók karjai közül, félő volt, hogy nagy szeretetükben összenyomják őket. Vastapsot is kaptak, különösen Hamrin és Montuori volt a legnépszerűbb köztük. Meg is ajándékozták mindkettőt – a mérkőzés előtt, amikor még nem tudták a Catania hívei, hogy talán ők dönthetik el a mérkőzés sorsát góljukkal, a Fiorentina javára. Külön harcot kellett vívniuk, mert az autóbuszba is fel akartak jönni a cataniai szurkolók.

Végül is a gyúrónk, aki azelőtt ökölvívó volt, csinált rendet, persze nem Papp Laci módra...

Ilyen előjáték után, számomra tanulságos emlékekkel, érkezünk meg szálláshelyünkre, a Hotel Excelsiorba. Ez itt a legfényesebb hotel. S amikor a vezetőkkel arról beszéltem, hogy mindig a legdrágább helyen száll meg a csapat – ezt a választ kaptam:

– A Fiorentinának nagyon kell vigyáznia a tekintélyére, ezért a külszín miatt is ügyelünk arra, hogy melyik hotelben lakunk...

Elég hosszú ideig tartott az állomástól a szállodáig tartó út az autóbuzson, s most is csodálkozom, hogy a szálló előtt várakozó gyerekek között sok olyan arcra ismertem rá, akikről csak nehezen búcsúztunk el az érkezésünkkor.

Hogyan értek ide ezek a fiúk ilyen rövid idő alatt?... Talán kocsival jöttek? Ez kizárt dolog. Inkább arról lehet szó, hogy a cataniai gyerekek nagyon hasonlítanak egymáshoz.

Huszonhat fokos meleg is várt bennünket, a forró hangulatú fogadtatáson kívül. Itt nem ismerik az emberek a télikabátot, januárban legfeljebb esőkabátot viselnek. A nagy meleg miatt itt az étkezés másfajta, mint nálunk. A hús még jégen is nehezen áll el, ezért inkább a tengerből merítik az itt élők legfontosabb táplálékukat, a halat, amelyet mindig friss állapotban készítenek el. A lávák talajon a száraz időjárásban kiszárad a fű, ezért állatot sem tartanak, hiszen a vágómarhát nem tudják táplálni.

A húsevésről Cataniában tértem át a halra, amelynek itt nagyon finom, fehér és ízletes a húsa. Persze, attól is függ, hogyan készítik el. Mi az óbudai halászcserda receptjéhez voltunk szokva odahaza. Nos, a tengerparton, Olaszországban megismerkedtem más receptekkel is.

Szentül meg voltam győződve például arról, hogy csak a folyami vagy a balatoni hal ízletes. Ez a feltevésem megdőlt Olaszországban. A halakon kívül megismerkedtem más olasz konyha-specialitásokkal is. Annak idején, amikor a klubcsapatommal vagy a válogatott együttessel jártam olaszországban, sportorvosunk előzően megbeszélte a konyha-séffel, hogy mit tálaljon nekünk. Lehetőleg olyan ételeket, amelyeket megszokott a gyomrunk.

Olaszországban a csőtészta, illetve, pardon: a makaróni és a rizs nemzeti eledel. Mindkettő szósszal leöntve.

Konzervatív maradtam Cataniában. Gondoltam, hogy mit kezdjem el edzői pályafutásomat gyomorrontással és – rizst kértem.

A rizst szósszal leöntve tálalták. Jóízűen falatoztam, majd amikor végeztem, Sarti hozzám fordult:

– Nandor, hogy ízlett? ...

– Va bene ... – mondtam nyugodtan, mert valóban ízlett.

– A mártás tengeri csigával volt keverve ...

Bólintottam.

– Hogyne, persze ... – s közben nagyokat nyelegettem. De elismertem magamban, hogy valóban ízletes. Tehát a tanulság: az ember ne legyen maradi, különösen, ha idegen konyhára van utalva.

Az első edzés a Fiorentinával Cataniában zajlott le.

Megisméltódtak az állomáson tapasztalt „megbecsülési” mozzanatok. Az edzést alig lehetett levezetni, mert a pályát ellepték a civilek. Egy-egy otthoni kirándulásunk vidékre, elég sok kellemetlen közjátékkal járt, de itt mások az akadályok. Itt a nagy szeretet-hullámokból az edzéseken is úgy kell kimenteni a játékosainkat.

Persze, amivel az elutazásom előtt számoltam, bekövetkezett: a nyelvismeret hiánya miatt az első edzés elég nehéz volt irányítanom. De én is és az olasz játékosok is gyorsan túltettük magunkat ezen. A neves olasz labdarúgók, de a fiatalok is mindent elkövettek, hogy megkönnyítsék a munkámat. Roppant nagy odaadással figyeltek. És a szavak helyett segített – a sípom. Sípjelzéssel aztán mindent végigcsináltunk az edzésen. De nemcsak sípoltam, hanem meg is mutattam az egyes gyakorlatokat.

Az edzés után szétnéztem a városban. Catania, s más kis olasz városok egyik jellegzetessége, hogy a kimosott fehérneműt a szabadban vagy az erkélyen szárítják. És milyen sűrűn lehet itt nagymosás! Igaz az is, hogy sok a kisgyerek, s bizony az olasz srácok nem törődnek nagyon azzal, hogy milyen sok gondot okoznak anyukájuknak.

Rövid itt-tartózkodásom alatt is tapasztaltam, hogy szédületesen hajtának az autóvezetők. Arra gondoltam, hogy mi lenne akkor, ha csak egy napra ide helyeznék – „tapasztalatcserére” – a mi derék közlekedési rendőreinket ... És a mi szabályaink szerint ítélnék meg a közlekedésben olykor beálló szinte kaotikus helyzetet ... Nem lehetne annyi betétlapot gyártani, amennyit elszednének a vakmerő „Caracciolák”-tól ...

A tengeri csigával kevert mártás után este a pompás olasz saláták ízével is megismerkedtem. Nem mondom, meg kellett szoknia a magyar gyomornak ezeket a nagyon tápláló zöldféléket is, úgy úsznak itt ugyanis az olajban a dúslevelű saláták, mint nálunk a strandon a napozók. Az ecetet sem sajnálják, s furcsa volt eleinte megszoknom azt is, hogy zsírral nem

főznek, csak vajjal vagy olajjal. A feleségem például háztartásunk számára csak nagynehezen, hosszas utánjárás után vásárolhatott zsírt. Bár azt is megmondom, hogy a sok zsírral főzött étel helyett egészségesebb az a konyha, amelyen általában itt élnek.

*

A Catania elleni mérkőzésünk volt soron.

Korán találkoztam a játékosokkal a szálló társalgójában. A taktikai megbeszélés csak tíz percig tartott.

Könnyű ebédet fogyasztottunk a mérkőzés előtti órákban. Meglepetéssel láttam, hogy a fiúk nyugodtan kortyolgatják a bort az ebéd közben. Amikor közöltem, hogy számomra ez szokatlan, nálunk a mérkőzés előtt különösen tartózkodnak a játékosok a borivástól, a válasz ez volt:

– Így szokták meg a játékosok, mert rossz a víz...

Nem volt időm arra, hogy elmondjam: a gyümölcslé vagy paradicsomlé, amely itt bőven van, kitűnően pótolhatná a bort. Indulnunk kellett.

Nem vagyok babonás, de az indulásunk elég sok zökkenővel járt. Nem jöttek idejében a kocsihoz a játékosok. S a legnagyobb meglepetésemre, cataniai sofőrünk az úton eltévedt... De lehet, hogy meghosszabbította az utunkat a társasgépkocsin, arra gondolván: mindenesetre nem árthat a Catania csapatának, ha a Fiorentina játékosait a mérkőzés előtt meg-ráztatja egy kicsit...

Közelharcot kellett vívnunk, hogy a zsúfolt stadionba bejussunk. Azzal kezdődött, hogy kocsinkat ellepték a gycerek, fűtőkben lógtak rajta, hogy így bejussanak a stadionba. Ebbe vizont a rendezők nem egyeztek bele. Ezeket a tumultuózus jeleneteket látván, arra a Tel Aviv-i mérkőzésünkre gondoltam, amikor közel-keleti portyákon az MTK-val a drótsövénnyel körülvett sporttelepre csak nagy harcok árán juthattunk be.

Mégis bejutottunk ide is. Zsúfolt lelátók vették körül a játékeret, s mind a két csapatot – külön-külön – tombolva fogadta a közönség.

A kispadon – bár most voltam együtt először bajnoki mérkőzésen a csapattal – úgy láttam, hogy a Fiorentina nem azt a játékot nyújtja, különösen az első félidőben, ami benne van. Catania csapata ellen 1 : 1-et ért el a Fiorentina.

A mérkőzés után azonnal útra keltünk. Általában az olasz NB I-es csapatok csaknem mindig úton vannak, alig tartózkodnak odahaza, a bázisukon. A Fiorentinának Catania után ugyanis Nápoly volt a következő ellenfele. S mivel Nápoly távol esik Firenzétől, a csapat nem utazott haza. Inkább amellettt döntöttek a vezetők, hogy a közbeeső időt máshol tölti el a csapat hasznosan: a szombati cataniai bajnoki mérkőzés után szerdára Siracusában lekötötték egy edzőmérkőzést az ottani együttesel.

Szicília déli részére, a tengerpart mellett fekvő Siracusába utaztunk. Engem nem tört le a sok utazás, hiszen sok élménnyel lettem gazdagabb, sokat bővült Olaszországról a tudásom. De a játékosok erőnlétének semmi esetre sem tett jót a vándorlással járó fáradtság, bár hozzászoktak ehhez.

Nagy történelmi múlttal rendelkező várost ismertem meg a Jóni-tenger mellett fekvő Siracusában, ahol hajdan az ókori Minerva-templom tündökölt.

Kezdtem éjjelente megszokni a tenger hullámainak a csapkodását, mert Siracusában is egy tengerparti hotelben szálltunk meg. Hogy vágytam gyerekkoromban a tengerre; hogy örültünk annak, amikor 1947-ben több napos tengeri utazás várt ránk közel-keleti portyánkon. És most, tizenhárom év múltán a tengertől megkaptam mindazt, amit a kis óbudai gyerek várt: hangulatot, regényes utazást, romantikát, amely most más érzelmeket váltott ki belőlem, mint a kalandok után vágyakozó fiatal-emberből.

Jártuk Siracusa útjait, megcsodáltuk a nagyon régi teátrumot is, amelynek kövei között több ezer évvel ezelőtt ágáltak a színészek. És megnéztük egy régi kőbánya maradványait, ahol hajdanában veritékezve fejtették a kőtömböket kézi erővel, s mégis – a régi kövek között olyan egyeneseket is láttam, mintha azokat géppel vágták volna szét.

*

És másnap korán reggel lebandukoltam a tenger partjára. Szép volt a napfelkelte. A víz fölött röpködő fecskéket figyeltem, milyen barnák erre-felé. De láttam köztük fekete frakkosokat is. November volt, bámultam a cikázó szárnyasokat, s eszembe jutott, hogy akadhat köztük olyan is, amelyik főntről, északról, talán Óbuda valamelyik fészkeből repült ide délre.

Szerdán a siracusai csapattal játszott a Fiorentina edzőmérkőzést, közel 12 000 néző jött ki, hogy lássa a firenzeieket. Láthatóan nagy tetszéssel figyelték a Fiorentina játékát, hiszen a Firenzéből jött csapat szereplése itt ritkaság, valósággal „nemzetközi” mérkőzésnek számít a labdarúgás hívei számára.

Másnap Nápolyba utaztunk. Újra a tenger partján vezetett az utunk és újra a sok alagútba bújt be, majd süvített ki ezekből vonatunk. Most már nem jöttem annyira zavarba, mint Firenzébe való utazásunk során: a szótárhoz nem kellett annyira nyúlnom, mert a legszükségesebb olasz szavakat már megtanultam. S ebben segítségemre voltak az olasz játékosok is.

Azt a tanácsot adom innen, távolból volt játékosársaimnak – főként a fiataloknak –, hogy ne mulasszák el a nyelvtanulást, mert nagy kincs, ha az ember az anyanyelvén kívül más nyelven is beszél. Nekem nem volt módom arra, hogy fiatal koromban tanuljak, a megélhetés gondjai még

később is rám nehezedtek. Ők azonban más körülmények között élnek most, mint én annak idején, tehát használják ki az alkalmat, ezzel a maguk sorsát viszik előbbre.

*

Nápoly... E dallamosan csengő város nevének a kiejtése sok mindent felidéz az emberben. Van, aki a nászutasok városára gondol, mások a sok szentimentális melódiára, a dalokra, amelyek e helyhez fűződnek, a gitár pengésére, a halászkokra, az öbölben úszó rozsdavörös vitorláshajókra, a keskeny utcácskákra, amelyeken, ha halad az ember, kitárt karjaival érinti az utcát szegélyező épületek falát.

„O, mia bella Napoli...” – énekelt az óbudai srammli zenekar citárása hajdanán, a régi nyarak hangulatában. Kerestem a régi melódiát, a dalt, ehelyett újakat találtam. A jazz ide is befészkelte magát és legfeljebb a szellő éjjelenként hozta fel szobámba az édesbús melódiákat, a szerelem után epedő nápolyiak ajkáról.

Nápolyban a Vezúvval is megismerkedtem.

A képeslapokra is gondoltam. azokra az anzikszkártyákra, amiket a Nápolyba került magyarok küldtek haza üdvözlő sorokkal. Magam is hozzáláttam a képeslapok írásához. S miközben nézegettem az anzikszokat, elfordítottam a tekintetemet a tájra, az öbölre, amelyről a képeslapok készültek. Eszembe jutott, hogy hányszor mondják, ha valamilyen szép tájat örökít meg a festmény – ez giccs. Zavarban voltam Nápolyban, de máshol is, amikor a természet kitérte előttem a pompáját: mi a giccs hát?...

*

A Nápoly elleni mérkőzésre készült a csapat. Délelőtt tíz órakor tartottunk edzést egy órán át. Valamit észrevettem az olasz játékosok mozgásán, a megállás nélküli, folytonos mozgást kívánó edzésen. Nem bírták végig, korán elfáradtak. Nem tudják az egyórás folyamatos edzést olyan erővel végezni, mint a mi játékosaink. Lehet, hogy az utazástól fáradtak el. De lehet, hogy nincsenek megszokva a folyamatosan végzett, megállás nélküli gyakorlatokhoz. Miért?... Erre még nem tudtam magamnak választ adni, hiszen rövid idő óta élek, edzek velük.

Másnap, szomban délelőtt újabb edzést tartottam. Most már könnyebb megterheléssel és rövidebb ideig, csak huszonöt percig. Ekkor már nem tapasztaltam különösebb fáradtságot, a játékosok nem beszéltek ilyenről.

Nápoly csak napsütésben szép. Sajnos, ilyen időt keveset fogtunk ki. Reggel kinéztem a tengerre, baljós jelzéseket adott, nagyon hullámzott. Capri-szigetének hegyvonulata is elveszett a párás, ködös időben.

Az olasz újságokat forgattam. Nagyon sok a sportlap; itt ez nagy üzlet.

A Nápoly–Fiorentina mérkőzés körülményei sokáig emlékezetesek maradnak számomra. Reggel már nagyon borús volt az idő, s ez elég nyomasztólag hatott. A régen itt élők és a rádió, valamint a meteorológiai jóslás is esőt ígért. Mint furcsaságot és szokatlant említtem meg, legalábbis számomra: az időjóslás bevált...

A déli órától egészen a mérkőzés kezdetéig óriási zápor söpört végig Nápolyon. Dörgött, villámlott, az égiháború szokatlan méreteket öltött, mintha csak valaki megrendelte volna erre a mérkőzésre, kísérő zenének. Az esőfüggöny elzárta a kilátást a tengerre is. Az égdörgés beszorult a nápolyi öbölbe, amely sokszorosan, félelmetesen verte vissza.

A mérkőzés előtt nagy falécekkel húzták le a vizet a nápolyi stadion gyepéről. Már reménykedtünk, hogy simán „ússzuk” meg ezt a találkozót a tócsákat tekintve. Kezdesre állt fel a csapat, amikor az eső alábbhagyott. De a láthatatlan kezek, mintha csak erre vártak volna: a kezdést jelző sípjelre, mint valami végszóra, újból megnyíltak az ég csatornái. A pálya talaja újra víz alá került. o : o-ra állt a mérkőzés a szünetig, s nem lehetett a játékot folytatni.

A vezetők este tengeri halászcárdába vitték a csapatot. Érdeklődéssel néztem e kirándulás elé, kíváncsi voltam arra, hogyan fest majd a nápolyi öbölben fekvő halászcárda, s milyen halat főznek itt.

Azt mondták az olasz vezetők, hogy most megismerkedem egy „különleges” tengeri haltanyával. Nos, valóban különleges volt, főleg a menü:

Főtt kagyló héjában. Spagetti. Sült rák. Tengeri halak keveréke. Lepénysajt. Paradicsomra sütött sütemény.

Biztattak, kínáltak és én nem akartam „különcködni”, megettem hát mindent – a főtt kagylót kivéve. Edzettségemet mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy kibírtam.

Este búcsút akartunk venni Nápolytól, még egyszer rátekintettem a már csendesedő öböl vizére, Capri messziről pislákoló fényeire és kimentünk az állomásra.

De úgy van az ember ezzel a hellyel, hogy nehezen tud megválni tőle akkor is, ha történetesen valóban el akar menni, mint mi. Egyszerűen nem kaptunk helyet a firenzei gyorsra. Ilyen is van, nálunk sem tud mindig helyet kapni a vonaton egy labdarúgó-csapat, különösen akkor, ha nem foglalják le előre a helyeket.

Egy félbemaradt, egyfélédős, gól nélküli nápolyi 45 perc emlékével hétfőn mégis felültünk a vonatra, hogy visszamenjünk Firenzébe.

Vissza Firenzébe, a Fiorentina székhelyére, hivatásom színhelyére, amelyen két héttel ezelőtt csak átutaztam és otthagytam a feleségemet. Ő különben már nagyon várt, mert azt írta, hogy néhány házzal a mi lakásunktól él egy család, amelynek egyik tagja magyarul is beszél. Ha már nagyon hiányzik neki a magyar szó, felkeresi őket.

FIRENZÉBEN

JÁ érzés volt végre Firenzében megpihenni, már ha pihenésnek nevezhetjük akár a profi-labdarúgók, akár edzőjük napjait. A profi-játékos, amikor aláírja a klubnak a szerződését, egyben vállalja, hogy a klub érdekeinek teljesen alárendeli magát. Átadja tudásán kívül csaknem minden idejét is. A professzionista labdarúgónak csak egyetlen feladata és hivatása van ettől a perctől: minden idejét, erejét csapatának szentelje. Nekem eleinte szokatlan volt a fordulat, az áttérés erre az oldalra, hiszen amióta felcseperedtem, két úton jártam: a sportoláson, a labdarúgáson kívül mindig volt más elfoglaltságom, polgári foglalkozásom.

Jólesett, hogy a két hét sűrített élményei után végre meghitt otthon várt rám Firenzében, a reneszánsz kor városában. Miközben távol voltam, a feleségem berendezte lakásunkat, az új bútorok között sok dolog idézte a régi otthonomat, kis emlékek, tárgyak, műtűrök, amiket magunkkal hoztunk és az asztalon két gyermekem fényképe.

Firenze, Dante szülővárosa nem volt idegen számomra. Az Arno partján elterülő város, a régi századokat idéző paloták, a csipkefinomságú építkezések, a stadion, a sugárutak és a kis utcák megmaradtak emlékemben abból az időből, amikor csak vendégszereplésre jöttem ide, játékos koromban.

Ezeket a helveket annak idején futólag ismertem meg, jórészt városnézés közben, amikor a klubcsapatommal vagy a válogatottal körülvittek minket Firenze nevezetességeinek megtekintésére. Most már a vendégből – hacsak egy időre is – állandó lakos lett, ez alkalmat adott arra is, hogy közelebbről megismerjem a művészet és a kultúra olasz fellegvárát.

Németh Lászlónak „Galilei” című színművét annak idején megnéztem

Pesten és most Firenze környékén arra a helyre is elvezettek, ahol Galilei az inkvizíció foglyaként élte le éveit, nagy visszavonultságban.

Es még idézhetnék sok olyan élményt is, amelyekkel itt találkoztam. Ezek közül kiemelem a Galleria degli Uffizit. Most alkalmam nyílt arra, hogy ezt a helyet is bejárjam. Az 1560-as években épült két óriási szárnyból álló épületet hosszú folyosó köti össze a Pitti-képtárral, a mérhetetlen művészi kincsekkel megrakott termekkel, ahol nemcsak a kiváló olasz művészek, hanem neves külföldi festők és szobrászok alkotása a tengeren túliakat is ide vonzza. A tudományok és művészetek városában csaknem minden épület műemlék, s ezek közül sok idézi a régi időket, amikor még Itália leggazdagabb városát a céhek, s a Mediciek, a gazdag bankárcsalád tagjai irányították. A régi kormányzósági palota, a Palazzo della Signoria, s más épületek csak úgy árasztják magukból a régi pompa, a fény és az árny emlékeit.

Firenze ma a modern sportok legnépszerűbbjének, a labdarúgásnak is egyik bástyája. Nem vagyok műtörténész, ezért engedje meg az olvasó, hogy a képtárakból, a régi kort idéző épületek mellől – amelyek rendkívüli hatással vannak azokra, akik itt járnak – visszatérhessek szakterületemre.

Kölyökkoromban az első edzésre, az Újlaki FC pályájára nagyon elfogódottan mentem ki. 1945 őszén, első válogatottságom idején nem álltam ki gátlásokkal, hiszen valósággal fejest ugrottam akkor a válogatott együttesbe, a lámpaláz csak az első percekben, a kezdés után kapott el. És gyorsan kerültem edzőnek is az MTK NB I-es csapatához, s ekkor az első edzés előtt éppen annyit töprengtem, mint most 1960. november 15-én Firenzében.

Ekkor tartottam ugyanis a Fiorentinánál első igazi edzésemet, ez volt tulajdonképpen a „bemutatóm”, hiszen az eddigi edzéseken, Cataniában, Siracusában és Nápolyban csak beugrásnak számítottam szereplésemet.

Most döntő percek előtt álltam és nagyon készültem a nagyobb feladatokra is, terveket csináltam a premierre, hiszen jól tudtam, hogy sokan figyelnek majd, bíráló szemekkel is találkozom.

Amikor kimentem a firenzei stadionba, eléggé izgatott voltam. Ez az érzésem nyilván észrevehető az akkor rólam készített fényképeken, mert sok fényképész, filmes és újságíró volt kíváncsi arra: a magyar maestro, a Fiorentina új edzője mi újat hoz majd, milyen „szenzációkat” örökíthet meg róla a lencse és a toll.

Ott volt a Fiorentina teljes vezetősége.

Nem törekedtem szenzációkra, mutatványos gyakorlatokra. Inkább arra ügyeltem, hogy ne csak elmagyarázzam a dolgokat, hanem – és ez a legfontosabb – magam is bemutassam az edzés gyakorlatait. A vizuális hatást többre tartom ugyanis minden magyarázatnál.

A gyakorlatok végrehajtásánál a gyorsaságra törekedtem, hogy edzés

gyorsan pergő, lendületes ritmusú legyen. Sikerült elérnem, hogy az egyórás edzés megállás nélkül zajlott le. Mindent végrehajtottam magam is, a futást, gimnasztikát és a labdagyakorlatokat. Később hallottam, hogy vezetőim elégedettek voltak, fő erénynek tartották, hogy valóban folyamatosan zajlott le az edzés.

Eszrevettem azonban azt is, hogy a Fiorentina játékosai – tudván, hogy az első benyomások az edző bemutatkozását illetően milyen fontosak – nagy lendülettel, akarattal és pontosan hajtották végre utasításaimat. Ez a gesztus jólesett. És azt hiszem, hogy ekkor talált egymásra igazán a Fiorentina új edzője és a csapat.

Másnap, szerdán a kora délelőtti órákban tartottam az edzést, mert a Fiorentina tartalékcsoportja délután bajnoki mérkőzést játszott Livornóban és meg akartam nézni a tartalékok mérkőzését, ismerkedni akartam a második csapat játékosgárdájával is.

Sajnos, ezen a vidéken a november esős hónapnak számít. Ez a körülmény erősen befolyásolja a nehéz talaj miatt az edzések elvégzését is. Mondják, novemberben általában sűrűn esik, de ilyen esőt, ilyen kitartót még a régen itt élők sem tapasztaltak, mint most. Meg is jegyezte tréfásan az egyik vezető:

– Signor Nandor, Ön meghozta az ég áldását számunkra... Amióta itt van, még nem láttunk napot, olyan felhős az idő...

Kocsival vittek Pisán át Livornóba, erre a kirándulásra eljött velem a feleségem is. Livornóban már jártam 1955-ben, a B-válogatottal, ismerős volt számomra ez a város, emlékeztem, hogy a tengerhez közel terül el a stadion. Az ebédnél már régi bennfentesként magam ajánlottam feleségemnek a specialitást, ezúttal a hallevest a la Livorno... Amikor párom megkérdezte, hogy miből készítik a levest, megnyugtattam, hogy kanalazza ki, ízleni fog.

Igy történt. Csak amikor már üresen maradt a tányérja, mondtam el a leves összetételét:

– Polip, tengeri hal, különleges csigák...

Utána újszerű volt előttem is a pálinkás roston sült hal és a rák. Hiába, ha valakiből „olasz” edző lesz, meg kell szoknia a számára még szokatlan dolgokat, a fehér asztal mellett is.

*

A Fiorentina–Livorno tartalék-bajnoki mérkőzést mintegy 3000 főnyi közönség nézte végig. A félidőben bementünk feleségemmel a büfébe. Türelmesen állodogáltunk a kávéfőzőgéptől távol a sorban, mert nem túlzok, ha azt mondom, több mint százan váraкоztak a duplára, amely itt nemzeti szíverősítőnek számít. Különösen izgalmas mérkőzések szünetében. Mondom, szerényen váraкоztunk, mikor kerül a sor ránk. Valaki megismert,

s ebben a pillanatban szabad volt az út előttünk a hõn óhajtott dupla felé. Most azonban már az okozott súlyos közlekedési nehézséget, hogy rengetegen álltak körül, névalírást kértek, megállt a forgalom az eszpresszógép előtt. Persze, ez a közbiztonság még nem a Fiorentina új edzőjének szólt, hanem a 68-szoros magyar válogatottnak, az olimpiai bajnokság csapatának: a 6 : 3, a 7 : 1 és az olaszokat 28 év után legyőző magyar csapat csatárának. Kérdőjelekkel:

– Signore, mi lesz a Fiorentina-val? ... Nagy csapat lesz újra? ...

– Mit mondhattam mást, mint ezt:

– Csak rövid időt töltöttem el még itt, több új, fiatal tehetséges játékost is megismertem, a régiakat nagyra tartom, de a jó szereplés nemcsak az edzőtől függ...

Ebben egyetértettek velem a kávéjukat szürcsölő olasz szurkolók.

Visszafelé megálltunk Pisában, hogy a feleségem is megcsodálja az Arno-parti régi város nevezetességeit, köztük a ferde tornyot, vagy ahogyan régen nevezték: a harangtornyot, amely 4,3 méterre hajlik el az alapzatától. A talaj süllyedése hozta magával az elhajlást. Már harmadszor jártam Pisában, de nem tudtam most sem betelni szépségeivel. Sokszor úgy tűnt a régi, patinás házakat látván, mintha nem is olyan városban rónám az utakat, ahol emberek élnek, dolgoznak, örülnek és napi gondjaikkal törődnek, hanem valamiféle színházi díszletek tárulnának elé.

*

Csütörtökön kétkapus edzőmérkőzést vezettem le. Itt különösen elemben voltam, mert én is beálltam a játékba és együtt szőttem a támadásokat Hamrinékkal. Úgy éreztem, hogy mint játékos sem vallottam szégyent. Ha valami hiányosságot észleltem, a sípomba fújtam és megmagyaráztam, szerintem hogyan kellett volna valamilyen támadásszöveget keresztülvinni.

A kétkapus edzőmérkőzésre is 4000 ember volt kíváncsi. Mindegyik néző megveszi a jegyét! ... A Fiorentina nagyon népszerű csapat, sok híve van, s a vezetők elmondták, hogy ez a nagy érdeklődés annak is szól, mert a firenzei szurkolók Hidegkuti játékára is kíváncsiak. Most érzem különösen, hogy egy labdarúgónak milyen értékes kincset jelentenek későbbi életében is azok az éretnyek, amelyekre játékoskorából sokan különösen is emlékeznek.

A Lazio elleni bajnoki mérkőzésünk előtti pénteken is tartottam edzést és este edzőtáborba vonult a csapat, autóval a várostól 10 percnyi távolságra fekvő helyen, az egyik szállóba, a mi szabadság-hegyi „Vörös Csillagunk”-hoz hasonló rejtékhelyre. Innen az egész Firenzét be lehet látni, mint a Hármashatárhegyről. Azt mondták, hogy felhőtlen, tiszta időben csodálatos panoráma tárul az itt lakók elé. Felhőtlen időben lehet, hogy így van. De én ekkor semmit sem láttam, mert állandóan zuhogott az eső.

Szombaton leereszkedtünk a hegyről, egészen könnyű mozgásból álló 25 perces edzést tartottam. Sartival, a kapussal külön is foglalkoztam. Mint annak idején Gellér Sanyinak csatár koromban, most is lödöztem kapura a labdát megállás nélkül, az alsó sarkokba, a „pipába”, a lécz alá. Sarti nagyon hálás volt. Barátságot kötöttem ezzel a nagyon tehetséges játékossal is, akiről szerintem még nagyon sokat fogunk hallani.

Eljött a vasárnap. a Lazio elleni mérkőzés.

A Fiorentinának általában nem megy jól a játék a Lazio ellen. Ez valóban kiderült ezen a mérkőzésen is. A Lazio csapata is annak a felfogásnak a híve, hogy azzal a csapattal szemben, amelyik nagyobb tudással rendelkezik, beáll védekezésre. A Lazio a védekezésre állt be. Csak a középcsatár maradt elől. Úgy látszott, hogy a véletlenre bízták magukat és a mérkőzés sorsát. Az idény kezdete óta ebben a felfogásban játszik a Lazio, s így húzták ki például otthonukban döntetlenre az Inter elleni mérkőzéseket is. Míg a középcsatár bírta erővel, nem volt baj, de ha kifulladt – az egész csapat visszaesett. Mert elől nem volt, aki összeszedje a labdákat.

A Fiorentina gyengén kezdett, a játékosok nem adták-tették gyorsan a labdát, hanem cipelgették. Számtalan esetben fedezeteinknek lehetőségük nyílt arra, hogy a réseken kapura törjenek és lőjenek. Ehelyett inkább másnak, a rosszabb helyzetben levő társuknak adták le a labdát. Pedig ilyen csapatok ellen nagy szükség lenne olyan fedezetre, aki olykor kitör és gólokat lő.

A Fiorentina 4 : 0-ra győzte le így is a Laziót.

*

Hétfőn újra vándorbotot vettünk a kezünkbe, illetve újra vonatra szálltunk, hogy Svájcba, Luzernba utazzunk, s a Vászár Városok Kupájáért a Luzern csapatával mérkőzzünk. A Lazio elleni mérkőzés erősen gondolkodóvá tett, de mégis derűlátóan, felfrissülten és elég vidáman szálltam be éjjélkor a luzerni gyorsvonatba. Azt kérdik most tőlem, hogy miért?...

Vasárnap délután a televízió képernyője újra elvitt engem a Népstadionba... A magyar-osztrák válogatott mérkőzést néztük végig Firenzében...

Mit mondjak, szívszorongva ültünk a készülék előtt...

Nem helyesbíték, szánt szándékkal használtam a többes számot, mert valóban együtt szurkoltunk ott hazámfiainak olaszok, magyar származású sportemberek és én... a magyar pályákon felnőtt futballista.

Jó érzés lett úrrá rajtam, amikor láttam, hogy olasz sportbarátaim is nekünk szurkolnak, a mi fiainkat sokszor biztatják sok száz kilométernyi távolságból is. Ezek a sportbaráti megnyilvánulások őszinték voltak és nem szóltak udvariasságból az új magyar edzőnek. Hiszen a magyar és az olasz labdarúgást hosszú évtizedek óta szoros barátság fűzi össze.

Különösen a második félidőben villanyozódtam fel. Előfordult velem, hogy a gólok után, amikor a pesti operatőr a boldog nézőkre fordította gépének tölcserét, előredőltem, a közönség soraiban kutattam ismerősök után. Az „Öreg”, ott a televízió készüléke előtt elfeledte a hevülékeny nézőktől egykor feléje kiáltott szavakat. Csak a szépre, a felemelőre emlékezett és megbékélve gondolt mindenkire.

Sokszor úgy tűnt, mintha a képernyő elhalványodott volna előttem...

De nem a készülékben volt a „hiba”... Hanem bennem... De talán nem is hiba, ha a távolban elérzékenyül az ember a magyar sikerek felett érzett örömeiben. Milyen sokat jelent egy-egy siker, amit a mieink vívnak ki az idegenben élő sportemberek, edzők részére is. Emelkedik a tekintélyük, nagyobb megbecsülés veszi őket körül. Jólesnek a gratulációk, újabb erőt adnak munkánknak, mint most 1960. november 20-án, velem Firenzében is történt.

*

Szép volt az utunk Luzernig a behavazott svájci havasok között. Reggel a Szt. Gotthárd-hágón robogott velünk a vonat, gyönyörű fehér paplan borított mindent. Óriási hegycsúcsok mellett utaztunk. A gleccserek között láttuk a Rhone forrását. A hágó alatt alagúton megy át a vonat.

Sűrű hó esett, s ha lenéztünk a kupénk ablakából, valósággal szédültünk a mélységtől. Sok tó, befagyott vízesések és a természet más pazar szépségei nagyon vonzóan hatottak a játékosokra is. Ma már azt hiszem, hogy sok helyen eltűntek a külföldön portyázó játékosok közül azok, akik csak intettek kártyázás közben, amikor felhívták a figyelmüket valamilyen csodálatos vidékre.

Luzern – ne értsék félre a gyakori összehasonlítást – az első percben fekvésével olyan benyomást keltett bennem, mint Budapest. A budai hegyeket a luzerni „pesti” partról a túlsó part látóhatárában magasodó Pilátus idézte. A város közepén keskenyedő Vierwaldstätti-tó pedig a Dunánkat hidjaival, amelyek között itt fahidak is összekötik a két városrészt. Rakodópartjaival, hidjaival, régi és új épületeivel, templomaival, számos tornyával és régi körfalaival Luzern Svájc egyik legszebb városa. A tó partján álló Pilátus-hotelben szállt meg a Fiorentina.

Hogy különösen nagy szeretettel fogadták itt az olasz csapatot, ezen nem csodálkoztam, amikor Sarti elmondta:

– Hétezer olasz él ebben a városban... És még mindig olasznak tartják magukat...

A mérkőzés előtti éjjelen zuhogott az eső, amely szinte végigkísért eddigi utamon olaszhonban. A különben is mély talajú pálya ezáltal még jobban elromlott. Luzern ellen tartalékosan állt ki a Fiorentina, mert Montuori előzően megsérült. A nehéz talajon a mi játékosaink elég nehézkesen mozogtak. Inkább a luzernieknek kedvezett a mély talaj. A hazai csapat nagy lelkesedéssel játszott. Így is három góllal nyertük meg a Vásár Városok

Kupájáért vívott mérkőzést. Őszinte voltam a játékosokkal a mérkőzés után. Nem is nehezteltek ezért rám.

– Fiúk, valljuk be, hogy három szerencsés góllal győztünk .. Ellenfelünk nagy helyzeteket hagyott ki ...

Megszoktam az őszinte szót hajdani edzőimtől és azt hiszem, hogy őszinteségben nem fukarkodtam annak idején, mint az MTK edzője sem. Úgy láttam, hogy a baráti, tárgyilagos bírálatot nemcsak elfogadják a Fiorentina játékosai, hanem el is várják tőlem.

Az előbb említett itt élő olaszokról el kell mondanom, egészen odavoltak, hogy olasz csapat szerepelt Luzernben. Velünk is így volt, ha olyan helyen játszottunk külföldön, ahol sok magyar származású ember él. Felébredt a luzerni olaszokban is a hazai vér, sokan honvágyukat vezették le, amikor hatalmas buzditással igyekeztek támadásba dobni volt honfitársaikat.

Luzernből nem Firenzébe, hanem egyenesen Torinóba utaztunk, mert a következő hajnoki mérkőzést a Torino csapatával játssza a Fiorentina.

Utunk közben a világ egyik legsodálatosabb városát láttam Svájcban, Luganót. Tavak és hegyek váltakozó szépségei kísérték vonatunkat az út jórésében.

Torinóban a Juventus-pályán tartottuk edzésünket és abban a hotelben szálltunk meg, amelyikben régen az MTK-val laktunk.

Az edzésen régi ismerősöm köszöntött: Parola – a régi olasz válogatott középhátvédje – ő most a Juventus edzője. Úgy van az ilyen találkozással az ember, mint a hajók utasai, ha hajójuk találkozik egymással: köszöntés, üdvözlés után ki-ki tovább halad az útján, más kikötők, más célok felé.

Torinóban, e gyönyörű városban járva-elve kegyelettel emlékeztem a mi Kossuth Lajosunkra, akinek e város nyújtott otthont sok évtizedes emigrációjában.

De más emlék is feltör e városban a sportemberben: meghatottan emlékezik a régi Torino vezetőire és játékosaira. A repülőszerencsétlenség áldozatává vált nagymúltú csapatra. A kedves és a magyar labdarúgáshoz mindig hű Egri Ernőre, a Torino egyik szakvezetőjére. Ő is áldozata a tragédiának, amely annak idején az egész világ sportközvéleményének a részvétét váltotta ki.

Torino nagy gyárváros, s valaki azt mondta, talán túlzottan, hogy ez az egész város a FIAT-gyár kezében van. Én csak annyit láttam, hogy rengeteg FIAT-kocsi szaladgál az utakon, sok a benzinkút, a FIAT-service és a gyári dolgozók közül sokan üdvözölték az utcán a Fiorentina magyar edzőjét.

Érdekes, hogy a mérkőzésen a Torino is beállt védekezésre. A csatárok közül néhányan védőszerepet is betöltöttek. A Torino jobbösszekötője fogta például az egyik csatárunkat, s a balösszekötő olykor hátulról indított.